

DE GESCHIEDENIS VAN DE WIJK

 wijkgezondheidscentrum maison médicale
De Brug La Passerelle

DE GESCHIEDENIS VAN DE WIJK

INHOUDSOPGAVE

Hoofdstuk een: een beknopt overzicht

Hoofdstuk twee: wijken en bevolking in Molenbeek

Hoofdstuk drie: de vele gezichten van Molenbeek

§1. Concentratie van armoede en achterstelling

§2. Stadsvernieuwing

§3. Een opvallende aanwezigheid van de islam

§4. Diversiteit

§5. Een ruim aanbod aan sociale voorzieningen en organisaties

§6. Onderwijs: beweging ter plaatse?

§7. Molenbeek bruist

§8. Commercieel Molenbeek

§9. Culturele troeven

§10. Structurele uitdagingen

§11. Overlevingsstrategieën

§12. Toekomstscenario's

BIBLIOGRAFIE

HOOFDSTUK EEN: EEN BEKNOPT OVERZICHT

In pre-christelijke tijden werd een waterbron vereerd bij het gehucht aan een doorwaadbare plaats aan de Malebeek. De Germanen plaatsten haar onder de hoede van hun godin Freya, die zich bij de kerstening van de streek transformeerde tot Sint-Geertrui. Niet toevallig was dit de dochter van de stichtster van de Abdij van Nijvel, tot wier gebied de Molenbeekse nederzetting behoorde. Molenbeek werd een etappeplaats op weg naar Santiago de Compostella.

In de vijftiende eeuw is er een toevloed van bedevaarders, onder meer epilepsie-patiënten die ter genezing over een brug over de Molenbeek stappen. Op afbeeldingen van 1570 en 1592 is er al een stevige Gotische kerk te zien, die tijdens de godsdienstrellen werd verwoest.

De streek wordt gekenmerkt door drassige gronden, beheerst door de Moortebeek, die verder doorloopt als Molenbeek of Maalbeek, met verschillende zijbeekjes als de Korebeek en de Paruckbeek. Daarnaast loopt er een kunstmatige zijtak van de Zenne, ook “Coupure van de Zenne”, “Zinneke” of “Sint-Jans-Zinneke” genoemd, gedurende de zestiende eeuw gegraven om het waterpeil van de Zenne en het nieuwe kanaal beter te handhaven. In de jaren 1940 werd de Zenne overweld en was de “Kleine Zenne” niet langer nuttig. Ze werd buiten gebruik gesteld en droogde stilaan op.

In 1561 reeds werd het kanaal van Brussel naar Willebroek voltooid, dat via de Rupel en de Schelde voor een verbinding met Antwerpen zorgde, toen één van de modernste waterwegen van Europa. In 1832 werd het kanaal van Brussel naar Charleroi voltooid. werken die gestart waren onder Willem I. De loop van het kanaal van Willebroek wordt verlegd om aansluiting te geven op het kanaal Brussel-Charleroi. Hierdoor ontstaat een directe verbinding tussen de haven van Antwerpen en het industriebekken rond Charleroi.

De industriële ontwikkeling van Molenbeek, reeds begonnen onder Napoleon, krijgt door het kanaal een enorme boost. De drie poorten, Lakense Poort, de Vlaamse Poort en de Ninoofse poort, vormen de drie polen van deze beweging. De industriële vestigingen volgen elkaar in snel tempo op. Naast de metaalsector zijn er bakkerijen, suikerraffinaderijen, brouwerijen, mouterijen, textiel, mosterd, papier... .Er zijn de meer opvallende grote projecten: Ajja aan de kleine Zenne (in de Graaf van Vlaanderenstraat), graanfabrieken als Farcy, brouwerij Belle Vue, Cail et Halot (productie stoommachines, machines voor suikerraffinaderijen, spoormateriaal), la Compagnie des Bronzes of La Fonderie (bronsfabriek), Pauwels (constructie van spoorwegwagons en –materieel, kopergieterij). Naast de meer opvallende grote projecten wordt de industrialisatie van Molenbeek vooral gekenmerkt door tal van kleine ondernemingen. Dit bepaalt tot op de dag van vandaag het uitzicht van de gemeente. Het Belgisch Manchester is geboren. De economische ontwikkeling wordt nog ondersteund door de aanleg van het westelijk ringspoor met het Weststation, tot begin van de jaren tachtig van de 20ste eeuw een zeer bedrijvig goederenstation. De eerste trein op het Europese vasteland rijdt tussen Mechelen en het Weststation.

Uiteraard gaat dit samen met grote stedenbouwkundige veranderingen. De bevolking van Molenbeek explodeert op korte tijd: van 3 à 5.000 rond 1830 naar 40.000 rond 1870 tot 73.000 in 1914, dit grotendeels op het grondgebied van het huidige ‘oud-Molenbeek’. De nieuwe inwoners zijn dan al afkomstig van migratie: uit Wallonië en vooral uit het arme Vlaanderen.

Huidige straatnamen als Oostende- Kortrijk- of Menenstraat herinneren hieraan. De woonomstandigheden zijn erbarmelijk. De meesten wonen in 'beluiken', met gezinnen in één of twee kamers en met één toilet voor 30 à 40 gezinnen, Farcy en Cail et Halot hebben hun eigen arbeidershuizen. Daarnaast komen er ook huizen voor een meer begoede minderheid. Vanaf 1905-1910 wordt gestart met sociale woningbouw. Men wijkt hiervoor uit naar de Havenwijk, in de buurt van het goederenstation van Thurn en Taxis, , naar landelijke gebieden in de buurt van het Weststation, naar de buurt van de huidige Mettwielaan met tuinvijken (architect Diongre). In 1927 volgt de bouw van de Lazaruswijk, eveneens van Diongre.

In 1889 werd er een nieuw gemeentehuis ingehuldigd, gebouwd in een neoklassieke eclectische stijl. In 1932 wordt er, met steun van de gemeente, een nieuwe kerk gebouwd. Die bevond zich naast de oude kerk, die wordt afgebroken. De art-deco kerk is opnieuw een concept van architect Joseph Diongre.

Overigens kent oud-Molenbeek van bij het begin niet alleen armoede, maar is er ook een middenklassepubliek, met enkele belangrijke handelsstraten zoals de Piersstraat, de Vierwindenstraat, de Ribaucourt- en de Schoolstraat, de Pradostraat en de Gentse steenweg (met bovendien vier bioscopen).

In de loop van de jaren zestig, begin van de jaren zeventig van de 20ste eeuw komt er een einde aan de periode van stelselmatige groei en opbouw van de gemeente.

Belgische steden als Brussel ondergaan een suburbanisatie beweging: wie kan verlaat de stad en trekt naar de rand. De toegenomen welvaart en het groeiend autobezit maken deze beweging mogelijk. De meer begoede bevolking verlaat massaal oud-Molenbeek en vestigt zich onder meer in 'hoog-Molenbeek'. De vrijgekomen plaats wordt ingenomen door arme bewoners, veelal met een migratieachtergrond. Dat zijneerst Italianen, Grieken en Spanjaarden, later Marokkanen. Die nieuwe bewoners hebben op dat ogenblik geen stemrecht, waardoor de electorale slagkracht van oud Molenbeek drastisch keldert.

Het typisch volkse en 'Meulebeikse' evolueert naar iets volledig anders. Dit patroon van wegtrekken en plaats maken voor nieuwe bewoners zal zich in de volgende decennia en tot op vandaag meermaals herhalen. Italianen, Spanjaarden, Grieken en een deel van de migranten van Marokkaanse origine, maken plaats voor nieuwe migratiegolven uit ex-Joegoslavië, uit sub-Sahara Afrika en uit Oost-Europa.

Bovendien is België in het algemeen en Brussel in het bijzonder in de jaren zeventig van de 20ste eeuw volop aan het de-industrialiseren. Industrie verhuist naar zones in de Brusselse rand of naar lageloonlanden. Van de ongeveer tweehonderd Molenbeekse bedrijven in 1974 gaat het naar een honderdtal in 1981 en een zeventigtal in 1988. In de plaats komt een diensteneconomie die vooral werk geeft aan (zowat 360 000) pendelaars en hooggeschoolden. 'De tienduizenden laaggeschoolde nieuwkomers uit de arme sikkels geraakten stilaan op een duurzame manier afgesneden van het reguliere jobaanbod'. (HVDC pg 27)

In de jaren zeventig en tachtig van de 20ste eeuw breekt ook het neoliberalisme door. De welvaartsstaat komt in de verdrukking, sociale vooruitgang maakt plaats voor groeiende armoede en meer sociale ongelijkheid en solidariteit voor individuele verantwoordelijkheid.

In 1974 starten de graafwerken voor de aanleg van de metro, werken die worden voltooid in 1981. Deze werken vertonen vier delen met een verschillende aanpak:

-deel Locquenhien (aan de kant van Brussel-stad), hier wordt niet geraakt aan het stadsweefsel

-aan de overzijde van het kanaal tot aan het huidige Voltaireplein wordt de buurt volledig ontworpen, zowat 170 huizen worden afgebroken, bewoners krijgen een schandalig lage vergoeding na zwaar onder druk te zijn gezet

-Gentse steenweg: aanpak tussen bestaande bebouwing, maar handelszaken moeten 2 à 3 jaar sluiten

-bovengrondse bouw aan Weststation.

Na de werken is er aanvankelijk geen enkele bezorgdheid vanuit de overheid, gemeentelijk of gewestelijk, voor heraanleg van de afgebroken buurt. Er komt een betonplaatafsluiting die jaren blijft staan.

De reactie komt van onderuit. Er ontstaat, in de nasleep van de globale emancipatiebeweging in de Westerse samenleving van het eind van de jaren zestig, een nieuw sociaal middenveld. In Molenbeek resulteert dit in bewonersparticipatie en herwaardering van de buurt, met initiatieven als Buurthuis Bonnevie, La Rue, de Foyer, la Porte Verte, naast wijkgezondheidscentra als Norman Bethune, De Brug of le Vieux Molenbeek. Allerlei organisaties zetten zich samen in als Sociale Coördinatie-Coördination Sociale, vanuit het besef dat het anders moet. Er wordt een eisenbundel overhandigd aan de gemeente.

In 1991 breken in een aantal Brusselse gemeenten 'migrantenrellen' uit, ook in Molenbeek. Beleidsmakers worden zich bewust van de onhoudbaarheid van de sociale spanningen in hun gemeenten. Daarbovenop wordt België electoraal geconfronteerd met de doorbraak van het Vlaams Blok. In 1989 wordt Brussel een volwaardig Gewest, in het kader van een staatshervorming en 'op een hoger economisch niveau nam het belang toe van de steden als centra van kennis, creativiteit en internationale netwerking. Om zoveel mogelijk investeerders aan te trekken, moest de stad opnieuw leefbaar worden.' (HVDC pg 36). Hierbij speelt de ruimtelijke ordening van Brussel een doorslaggevende rol. Anders dan Parijs kent Brussel geen rijk centrum en een arme periferie/banlieue die er volledig buiten de ring liggen. Rijke en arme gedeeltes zijn ruimtelijk volledig verstrengeld, waardoor de arme wijken veel zichtbaarder zijn.

Vanaf 1992, met het aantreden van Philippe Moureaux als burgemeester, komen er projecten voor buurtherstel. Het toekennen van stemrecht aan migranten in 2004 zal de politieke kaart van Molenbeek hertekenen. Migrantengaan aan het werk in het gemeentelijk apparaat en in het welzijnswerk. De gemeente investeert in een sociaal netwerk, buurthuizen, preventiewerkers en in overleg. Zo wordt onder meer de 'Cellule pour la Lutte contre l'Exclusion Sociale' opgericht. Het Gewest maakt van de kanaalzone een prioritaire interventiezone'. Met verschillende wijkcontracten wordt er telkens vier jaar lang ingezet op woningbouw, lokale tewerkstellingsprojecten en herinrichting van de publieke ruimte.

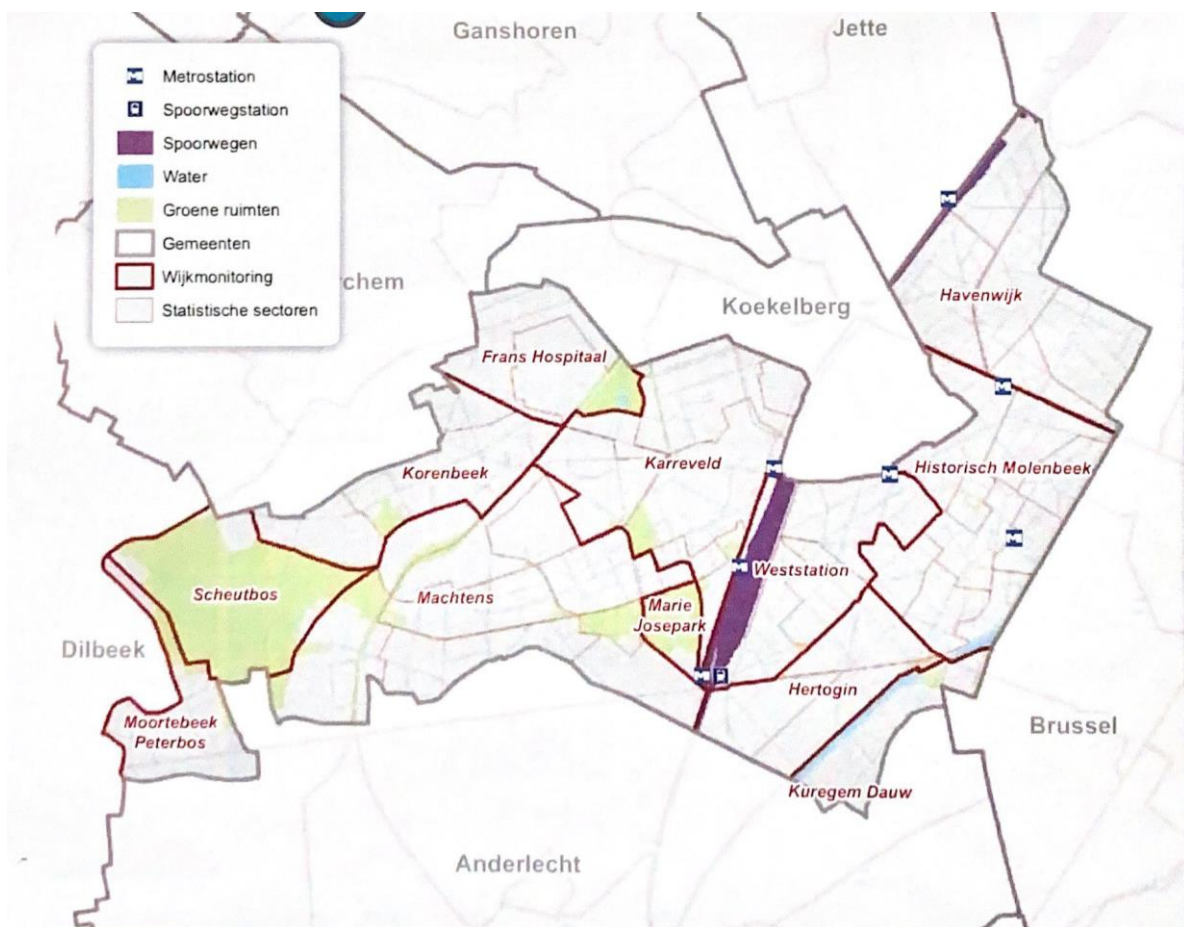
HOOFDSTUK TWEE: WIJKEN EN BEVOLKING IN MOLENBEEK

Sint-Jans-Molenbeek bestaat uit **twee grotere gebieden**. Het lager gelegen, historisch, oostelijke deel in de kanaalzone en het hoger gelegen westelijk deel, beide duidelijk gescheiden door de sporen van het Weststation. Het oostelijk deel maakt deel uit van de verstedelijkte gordel sinds de eerste helft van de 19de eeuw. Het westelijk deel is ontstaan uit meer recente verstedelijking.

In het oostelijk deel kunnen we volgende wijken onderscheiden: historisch Molenbeek, de Havenwijk, Hertogin, Weststation en Kuregem/Dauw aan de andere kant van het kanaal.

In het westelijk deel onderscheiden we Karreveld, Machtens, Frans Hospitaal, Korenbeek; hier zijn twee grote parken: Marie-José en Scheutbos.

Het oostelijk deel bestaat in het algemeen uit een oud woningbestand: arbeiderswoningen en kleine opbrengstgebouwen domineren het straatbeeld. Terwijl we in het westelijk deel meer residentiële wijken vinden met appartementsgebouwen, afgewisseld met rijwoningen, villa's en toch ook nog oude arbeiderswoningen rondom het voormalige distributiecentrum van Delhaize in de Osseghemstraat.

De **bevolking** van Molenbeek kent een opvallende toename in het begin van de 21ste eeuw, met name tussen 2000 en 2010. Toename die zich doorzet, zij het in mindere mate, in het tweede

decennium, ondanks de terroristische aanslagen in 2015/2016. In historisch Molenbeek daalt het aantal inwoners in het tweede decennium.

	Hist Mol	Havenwijk	Karreveld	Machtens	Weststation
1981	14004	12798	10786	16507	7305
1991	13813	13091	10088	15732	7482
2001	14843	13053	10404	17242	7735
2011	18862	16834	13129	21136	9382
2020	17915	18000	14782	23784	10065

Code	Gebied	Gemiddelde jaarlijkse bevolkingsgroei 2001 - 2006	Gemiddelde jaarlijkse bevolkingsgroei 2006 - 2011	Gemiddelde jaarlijkse bevolkingsgroei 2011 - 2016	Gemiddelde jaarlijkse bevolkingsgroei 2014 - 2019
	Gemiddelde getoonde gebieden	/	/	/	/
	Totaal BHG	-	-	-	-
	Gewestelijk gemiddelde	1,10	1,90	1,20	0,76
14	Hertogin	1,96	4,33	2,24	0,36
15	Weststation	2,14	1,76	0,98	0,76
16	Historisch Molenbeek	2,23	2,62	-0,55	-0,93
18	Havenwijk	1,94	3,22	1,54	0,42
62	Machtens	1,40	2,72	1,44	1,35
63	Karreveld	2,07	2,64	1,57	0,87
64	Frans Hospitaal	2,07	2,58	1,25	1,29
65	Korenbeek	0,81	2,40	1,56	1,24
	* ND: niet beschikbaar				
	* VS: onder de drempelwaarde	< 200 inwoners (laatste jaar)	< 200 inwoners (laatste jaar)	< 200 inwoners (laatste jaar)	< 200 inwoners (laatste jaar)

Met 26810 inwoners/km² kent historisch Molenbeek de hoogste bevolkingsdichtheid van de gemeente, driemaal het gemiddelde van het Brussels Gewest.

Er zijn aanzienlijke gemiddelde **inkomensverschillen** tussen de verschillende wijken van de gemeente (ter vergelijking ook de cijfers voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en voor België):

	Mediaan belastbaar inkomen aangiften 2018
België	24 772
BHG	19 723
Hist Mol	15 345
Karreveld	18618
Havenwijk	17004
Machtens	21858
Weststation	15269

Opvallend is dat zelfs in de meer residentiële Machtenswijk het inkomen duidelijk onder het Belgisch gemiddelde blijft.

Enkele grafieken, tabellen en opvallende cijfers over de samenstelling van de bevolking:

- Aantal en aandeel personen met *vreemde nationaliteit* (dus huidige niet-Belgische nationaliteit) in 2020:

In Molenbeek bedraagt dit percentage 28.3% tegenover 35,3% in het BHG.

Aantal en aandeel vreemdelingen, totaal en naar nationaliteitsgroep

Totaal	Sint-Jans-Molenbeek		Brussels Hoofdstedelijk Gewest
	Aantal	% t.o.v. totaal aantal inwoners	% t.o.v. totaal aantal inwoners
2020	27.715	28,3	35,3

Nationaliteitsgroep	Sint-Jans-Molenbeek		Brussels Hoofdstedelijk Gewest
	Aantal	% t.o.v. totaal aantal inwoners	% t.o.v. totaal aantal inwoners
Totaal EU	13.500	13,8	23,3
- West- en Noord-EU15	2.906	3,0	8,3
- Zuid-EU15	4.953	5,1	7,6
- EU13	5.641	5,8	7,4
Totaal niet-EU	14.215	14,5	12,0
- Europa niet-EU	908	0,9	1,0
- Turkije en Maghreb	6.934	7,1	4,0
- Andere landen	6.373	6,5	7,0

Aantal en aandeel vreemdelingen met nationaliteit van een van de MOE-landen

MOE-landen	Sint-Jans-Molenbeek		Brussels Hoofdstedelijk Gewest
	Aantal	% t.o.v. totaal aantal inwoners	% t.o.v. totaal aantal inwoners
2020	7.081	7,2	8,9

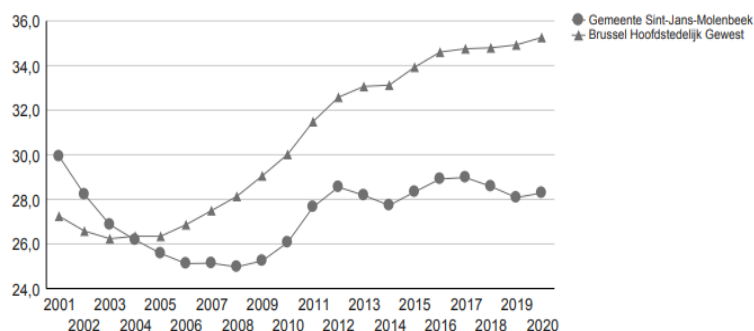
Aantal verschillende vreemde nationaliteiten: 141

Top 5 van nationaliteiten

	Sint-Jans-Molenbeek			Brussels Hoofdstedelijk Gewest
	Aantal	% t.o.v. totaal aantal inwoners		% t.o.v. totaal aantal inwoners
1. Marokko	5.960	6,1	1. Frankrijk	5,4
2. Roemenië	4.242	4,3	2. Roemenië	3,6
3. Spanje	2.255	2,3	3. Marokko	2,8
4. Frankrijk	1.956	2,0	4. Italië	2,8
5. Italië	1.759	1,8	5. Spanje	2,4

(*) Vreemde nationaliteit : huidige niet-Belgische nationaliteit

Evolutie van aandeel vreemdelingen t.o.v. de totale bevolking van 2001 tot 2020 in %

- Aantal en aandeel personen van *buitenlandse herkomst* in 2018: d.w.z. huidige of eerste nationaliteit van persoon zelf is niet-Belgisch of eerste nationaliteit van vader of moeder is niet-Belgisch:

Aantal en aandeel personen van buitenlandse herkomst, totaal en naar herkomstgroep

Totaal	Sint-Jans-Molenbeek		Brussels Hoofdstedelijk Gewest
	Aantal	% t.o.v. totaal aantal inwoners	% t.o.v. totaal aantal inwoners
2018	80.854	83,5	72,7
Herkomstgroepen	Sint-Jans-Molenbeek		Brussels Hoofdstedelijk Gewest
	Aantal	% t.o.v. totaal aantal inwoners	% t.o.v. totaal aantal inwoners
Totaal EU-herkomst	17.172	17,7	28,7
- West- en Noord-EU15	4.210	4,4	10,8
- Zuid-EU15	6.648	6,9	9,8
- EU13	6.314	6,5	8,2
Totaal niet-EU-herkomst	63.682	65,8	43,9
- Europa niet-EU	3.109	3,2	3,3
- Turkije en Maghreb	45.102	46,6	24,9
- Andere landen	15.471	16,0	15,7

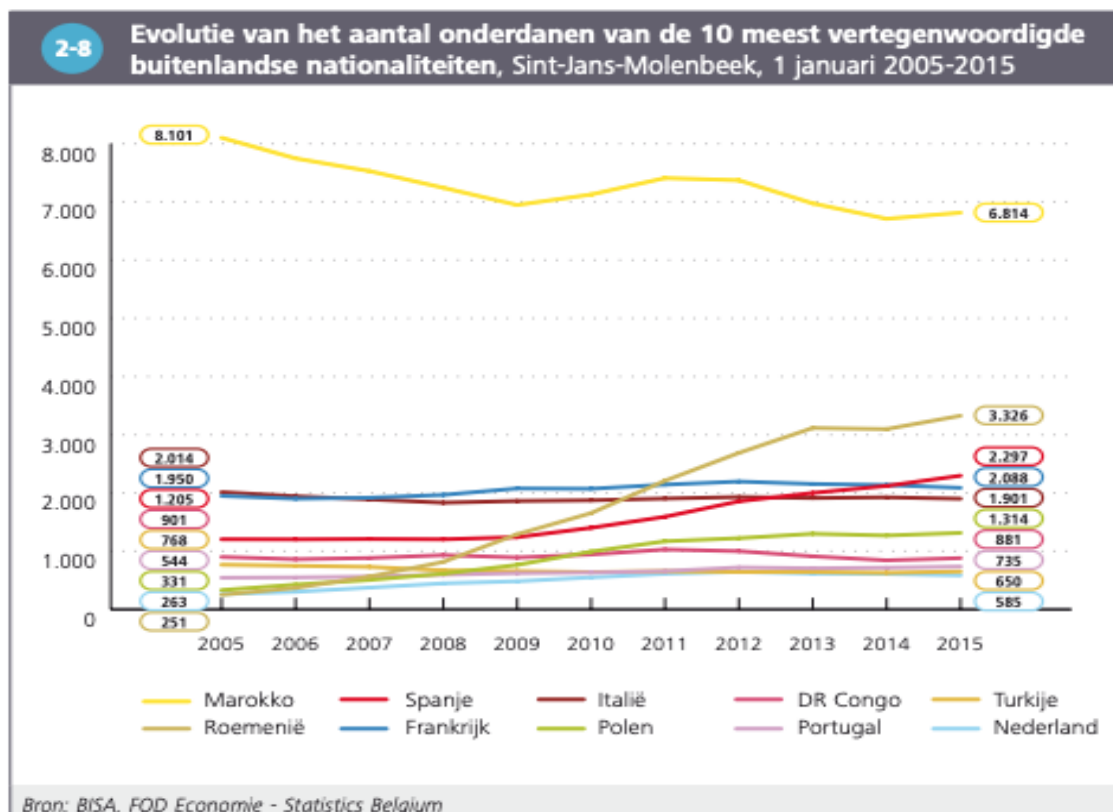
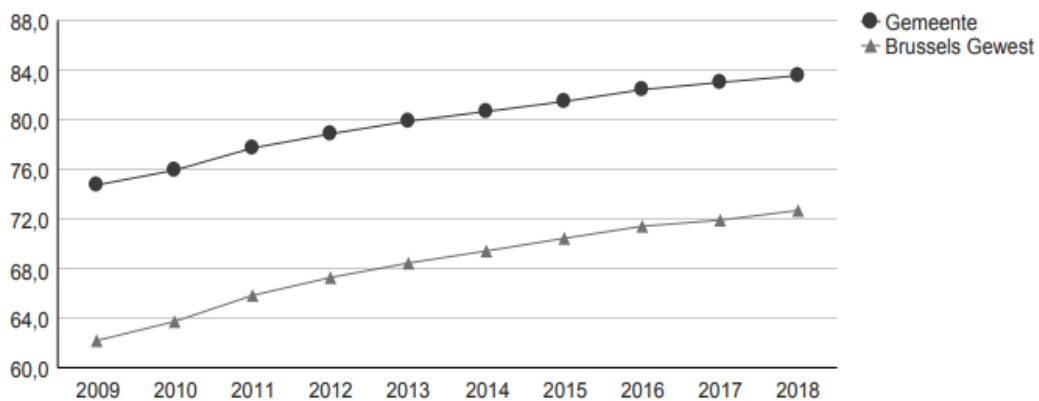
Aantal en aandeel personen van buitenlandse herkomst, naar geslacht en leeftijd

Geslacht	Sint-Jans-Molenbeek		Brussels Hoofdstedelijk Gewest
	Aantal	% t.o.v. totaal aantal inwoners per geslacht	% t.o.v. totaal aantal inwoners per geslacht
M	41.134	85,1	73,9
V	39.720	82,0	71,5
Leeftijd	Aantal	% t.o.v. totaal aantal inwoner per leeftijdsgroep	% t.o.v. totaal aantal inwoner per leeftijdsgroep
0-5 jaar	9.797	95,3	88,4
6-11 jaar	9.186	95,2	88,3
12-17 jaar	7.476	94,6	85,3
18-24 jaar	7.952	92,2	81,3
25-34 jaar	12.551	88,1	78,0
35-49 jaar	18.018	87,9	79,1
50-64 jaar	10.556	74,1	62,2
65-79 jaar	4.198	53,4	42,1
80 jaar en ouder	1.120	32,4	24,0

(*¹) Buitenlandse herkomst: huidige of eerste nationaliteit van persoon zelf is niet-Belgisch of eerste nationaliteit van vader of moeder is niet-Belgisch.

Evolutie van aandeel personen van buitenlandse herkomst ten opzichte van de totale bevolking van 2009 tot 2018 in %: dit aandeel ligt beduidend hoger in Molenbeek dan gemiddeld genomen in het Brussels Gewest.

Evolutie van aandeel personen van buitenlandse herkomst ten opzichte van de totale bevolking van 2009 tot 2018 in %

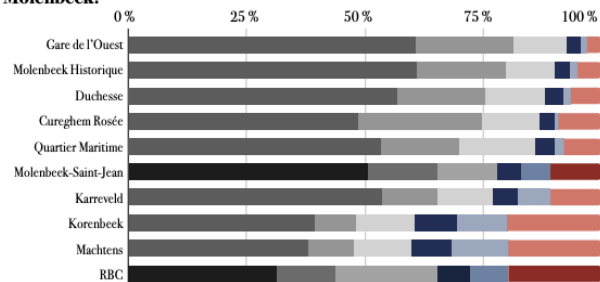

A peu près 65% de la population Molenbeekoise est originaire d'en dehors de l'Union Européenne, chiffre qui peut monter à près de 80% dans le Bas Molenbeek.

Répartition des nationalités et origines de la population

- Part de la population belge avec origine étrangère connue non-UE
- Part de la population non EU d'origine étrangère connue non-UE
- Part de la population UE d'origine étrangère connue UE
- Part de la population belge avec origine étrangère connue UE
- Part de la population belge sans origine étrangère connue - information
- Part de la population belge sans origine étrangère

Source: BCSS, 2017

Les personnes originaires d'en dehors de l'UE sont fortement représentées par rapport à la RBC, spécialement dans les quartiers du bas Molenbeek. Les quartiers du haut Molenbeek sont plus variés avec une part plus importante de personnes d'origine belge et d'Européens.

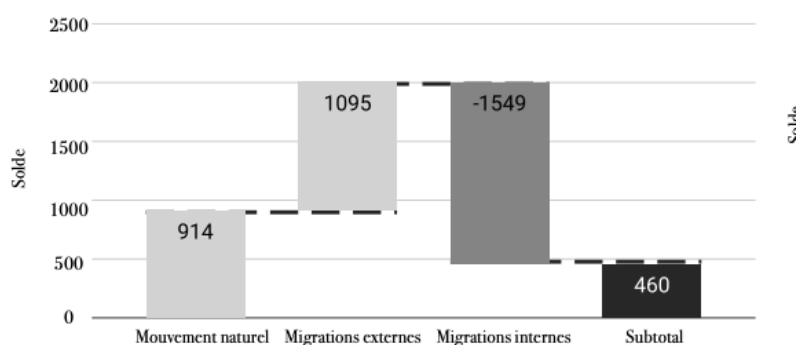
-Sint-Jans Molenbeek is één van de jongste gemeenten van het Gewest. Ze telt inderdaad een bijzonder groot en groeiend aantal jongeren en een relatieve daling van het aantal senioren.

2-3	Uitsplitsing van de bevolking per leeftijdsgroep, 1 januari 2005 en 2015							
	Sint-Jans-Molenbeek				Brussels Gewest			
	2005		2015		2005		2015	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
0 - 17 jaar	21.136	26,9	27.203	28,5	217.522	21,6	267.922	22,8
18 - 64 jaar	46.330	59,0	57.070	59,7	633.716	62,9	751.915	64,0
65 jaar en meer	11.054	14,1	11.303	11,8	155.511	15,4	155.336	13,2
Totaal	78.520	100,0	95.576	100,0	1.006.749	100,0	1.175.173	100,0

Bron: BISA, FOD Economie - Statistics Belgium

Sint-Jans Molenbeek wordt vaak omschreven als ‘aankomstwijk’, waar niet zo rijke nieuwkomers aan hun weg naar boven timmeren en de wijk verlaten van zodra ze het financieel aankunnen. Het is een cliché, dat zoals elk cliché deels berust op de realiteit, maar slechts op een deel van de realiteit. Ter illustratie cijfers uit 2019.

En 2019, la croissance démographique était positive grâce au mouvement naturel.

Influences sur la croissance démographique à Molenbeek-Saint-Jean (2019)

■ Positif ■ Négatif ■ Croissance démographique

Source : IBSA, 2019

HOOFDSTUK DRIE: DE VELE GEZICHTEN VAN MOLENBEEK

Sint-Jans Molenbeek kan je niet vatten met één beeld, er zijn vele beelden, vele schakeringen van wit en zwart en van alle andere kleuren. Opvallend is vooral de gelaagdheid van de gemeente, de vele waarheden over Molenbeek die naast elkaar bestaan.

Hier volgt een poging om enkele beelden te belichten.

§1. Concentratie van armoede en achterstelling

Alle sociaaleconomische indicatoren kleuren dieprood. 'Het is de klassieke mantra van verschroeiend hoge werkloosheid, slechte luchtkwaliteit, overbevolking, armoede, gebrek aan open ruimte en nijpend kleine huisvesting' (Hans Vandecandelaere, pg 19)

Vooraf het oostelijk deel van de gemeente (met een groot deel van Karreveld) scoort slecht op alle mogelijke welzijns-en armoedeparameters.

Een aantal voorbeelden.

-Er zijn aanzienlijke gemiddelde inkomensverschillen tussen Molenbeek en het gemiddelde in België, net als tussen de verschillende wijken van de gemeente:

	Mediaan belastbaar inkomen aangiften 2018
België	24 772
BHG	19 723
Hist Mol	15 345
Karreveld	18618
Havenwijk	17004
Machtens	21858
Weststation	15269

Opvallend is dat zelfs in de meer residentiële Machtenswijk het inkomen duidelijk onder het Belgisch gemiddelde blijft.

Het gemiddeld inkomen, in euro per inwoner van de gemeente (nog los van de verschillen tussen de wijken!) ligt veel lager dan in andere delen van het land. Het gemiddeld inkomen ligt (in 2019) 43,1% lager dan het nationaal gemiddelde. Dit heeft ook een negatieve impact op de gemeentefinanciën, vermits de inkomsten van de gemeente via de personenbelasting een stuk lager uitvallen.

België	19 105
BHG	14 973
Vlaanderen	20 501
Wallonië	17 949
Molenbeek	10 781

Financiën van de Brusselse gemeenten	Sint-Jans-Molenbeek		19 Brusselse gemeenten	
	2014	2019	2014	2019
Gewone ontvangsten (zonder het gesubsidieerd onderwijs) (euro per inwoner)	1 321	1 578	1 776	1 968
Gewone uitgaven (zonder het gesubsidieerd onderwijs) (euro per inwoner)	1 466	1 571	1 790	1 930
Schuldenlast van de gemeente op 31 december (euro per inwoner)	1 197	2 059	1 402	1 505

-De gemeente kent een hoge werkloosheid, al gaat die de voorbije jaren wel in dalende lijn. Opvallend zijn ook de grote verschillen in werkzaamheidsgraad tussen de verschillende nationaliteiten en het hoge aandeel personen dat leeft in een gezin met lage werkintensiteit.

Werkende beroepsbevolking (per woonplaats)	Sint-Jans-Molenbeek		Brussels Hoofdstedelijk Gewest	
	2014	2019	2014	2019
Werkgelegenheidsgraad van de mannen (15-64 jaar) (%)	50,4	55	52,7	60,1
Werkgelegenheidsgraad van de vrouwen (15-64 jaar) (%)	35,7	38,6	43,4	50,4
Werkgelegenheidsgraad (15-64 jaar) (%)	43,2	46,9	48	55,3

Werkloosheid	Sint-Jans-Molenbeek		Brussels Hoofdstedelijk Gewest	
	2014	2019	2014	2019
Werkloosheidsgraad van de mannen (15-64 jaar) (%)	28,5	21,9	22,1	15,7
Werkloosheidsgraad van de vrouwen (15-64 jaar) (%)	33,1	25,7	23,3	17,1
Werkloosheidsgraad (15-64 jaar) (%)	30,5	23,5	22,6	16,3
Werkloosheidsgraad (15-24 jaar) (%)	43	28,8	35,4	23,6

Deeltijdse arbeid	Sint-Jans-Molenbeek		Brussels Hoofdstedelijk Gewest	
	2014	2019	2014	2019
Aandeel deeltijdse loontrekkende mannen (15-64 jaar) (%)	20,2	20,3	19,4	19,2
Aandeel deeltijdse loontrekkende vrouwen (15-64 jaar) (%)	45,4	46,3	43,3	42,4

Werkzaamheidsgraad

Aandeel werkenden in de bevolking van 20 tot en met 64 jaar (in %) naar herkomstgroep (*) in 2018

Bron: Datawarehouse AM&SB, KSZ, bewerking Statistiek Vlaanderen
Leeswijzer: <https://www.statistiekvlaanderen.be/metadata-inburgering-en-integratie>

Totaal	Sint-Jans-Molenbeek	Brussels Hoofdstedelijk Gewest
België	67,6	68,5
Totaal EU	57,9	53,0
- West- en Noord-EU15	48,0	48,0
- Zuid-EU15	57,2	52,4
- EU13	64,3	59,9
Totaal niet-EU	41,9	43,8
- Europa niet-EU	45,3	44,2
- Turkije en Maghreb	42,2	44,1
- Andere landen	40,1	43,3

Mannen	Sint-Jans-Molenbeek	Brussels Hoofdstedelijk Gewest
België	69,4	69,9
Totaal EU	63,0	57,0
- West- en Noord-EU15	53,2	51,0
- Zuid-EU15	60,5	54,9
- EU13	70,6	67,0
Totaal niet-EU	52,5	51,5
- Europa niet-EU	52,5	49,6
- Turkije en Maghreb	55,1	55,1
- Andere landen	45,1	46,5

Vrouwen	Sint-Jans-Molenbeek	Brussels Hoofdstedelijk Gewest
België	65,8	67,1
Totaal EU	52,3	49,1
- West- en Noord-EU15	43,0	45,2
- Zuid-EU15	53,4	49,8
- EU13	57,2	53,3
Totaal niet-EU	31,0	36,2
- Europa niet-EU	38,8	39,9
- Turkije en Maghreb	29,0	32,8
- Andere landen	35,0	40,2

Lage werkintensiteit

Aandeel personen van 0 tot 59 jaar dat leeft in een gezin met lage werkintensiteit (in %) naar herkomstgroep (*) in 2018

Bron: Datawarehouse AM&SB, KSZ, bewerking Statistiek Vlaanderen
Leeswijzer: <https://www.statistiekvlaanderen.be/metadata-inburgering-en-integratie>

Herkomstgroep	Sint-Jans-Molenbeek	Brussels Hoofdstedelijk Gewest
België	18,5	16,1
Totaal EU	27,3	31,3
- West- en Noord-EU15	35,3	35,8
- Zuid-EU15	26,3	32,2
- EU13	23,4	24,9
Totaal niet-EU	39,8	38,1
- Europa niet-EU	37,9	37,6
- Turkije en Maghreb	37,0	35,7
- Andere landen	48,0	42,1

-Molenbeek heeft een hoog aantal bewoners die afhankelijk van minimumuitkeringen of die beroep kunnen doen op een verhoogde tegemoetkoming in de ziekteverzekering.

Leefloon of equivalent leefloon	Sint-Jans-Molenbeek		Brussels Hoofdstedelijk Gewest	
	2015	2020	2015	2020
Aandeel begunstigden van het leefloon of equivalent leefloon bij mannen (18-64 jaar) (%)	7,8	9,2	4,6	5,1
Aandeel begunstigden van het leefloon of equivalent leefloon bij vrouwen (18-64 jaar) (%)	10,3	11,8	5,5	6,2
Aandeel begunstigden van het leefloon of equivalent leefloon in de bevolking (18-64 jaar) (%)	9,0	10,5	5,1	5,7

Rechthebbenden op de verhoogde tegemoetkoming (RVT) op 1 januari	Sint-Jans-Molenbeek		Brussels Hoofdstedelijk Gewest	
	2016	2021	2016	2021
Aandeel rechthebbenden op de verhoogde tegemoetkoming bij mannen (%)	39,4	39,5	24,9	24,8
Aandeel rechthebbenden op de verhoogde tegemoetkoming bij vrouwen (%)	43,8	44,3	27,9	28,2
Aandeel rechthebbenden op de verhoogde tegemoetkoming in de totale bevolking (%)	41,6	41,9	26,4	26,5

Inkomensgarantie voor ouderen (IGO) in januari	Sint-Jans-Molenbeek		Brussels Hoofdstedelijk Gewest	
	2016	2021	2016	2021
Aandeel gerechtigden op de IGO bij mannen van 65 jaar en ouder (%)	16,7	18,4	11,0	12,2
Aandeel gerechtigden op de IGO bij vrouwen van 65 jaar en ouder (%)	16,1	18,5	11,5	13,0
Aandeel gerechtigden op de IGO in de bevolking van 65 jaar en ouder (%)	16,3	18,5	11,3	12,7

-Ook op gebied van onderwijs zijn de cijfers problematisch:

Schoolachterstand op de woonplaats van de leerling	Sint-Jans-Molenbeek		Brussels Hoofdstedelijk Gewest	
	2015-2016	2019-2020	2015-2016	2019-2020
Aandeel leerlingen in het secundair onderwijs met minstens 2 jaar achterstand - jongens (%)	35,1	27,9	30,5	24,8
Aandeel leerlingen in het secundair onderwijs met minstens 2 jaar achterstand - meisjes (%)	27,7	22,8	24,6	19,5
Aandeel leerlingen in het secundair onderwijs met minstens 2 jaar achterstand - totaal (%)	31,4	25,4	27,6	22,2

In het BHG verlaat bijna één jongen op vijf en één meisje op zes vroegtijdig de school, zonder diploma hoger secundair onderwijs. In het Franstalig secundair onderwijs loopt zestig procent van de leerlingen minstens één jaar achterstand op, bijna de helft hiervan twee jaar of meer.

Meer dan de helft van het onderwijzend personeel houdt zijn job in Brussel na vijf jaar voor bekeken.

-Opvallend is ook het lage aantal plaatsen voor kinderopvang in vergelijking met het BHG.

Jonge kinderen

Kinderopvang voor kinderen jonger dan 3 jaar op 31 december	Sint-Jans-Molenbeek		Brussels Hoofdstedelijk Gewest	
	2015	2020	2015	2020
Aantal kinderopvangplaatsen per 100 kinderen jonger dan 3 jaar	18,7	24,7	34,7	43,1

De **dekkingsgraad** van de kinderopvang voor kinderen jonger dan 3 jaar in Sint-Jans-Molenbeek is de laagste van het Gewest, met amper een plaats per zes kinderen jonger dan 3 jaar op 31 december 2014 (17 %). Wat betekent dat er tweemaal minder plaats per kind is in de Molenbeekse kinderopvang dan in het Gewest. Tussen 2004 en 2013 was de dekkingsgraad nog lager in Sint-Jans-Molenbeek en schommelde rond 14 % (of een plaats per zeven kinderen jonger dan 3 jaar) 3-2.

Code	Gebied	Aantal kinderopvangplaatsen in	Aantal kinderopvangplaatsen in
		groepsopvang per kind jonger dan drie jaar 2008	groepsopvang per kind jonger dan drie jaar 2018
	Gemiddelde getoonde gebieden	0,15	0,24
	Totaal BHG	-	-
	Gewestelijk gemiddelde	0,30	0,38
14	Hertogin	0,08	0,19
15	Weststation	0,12	0,29
16	Historisch Molenbeek	0,11	0,25
18	Havenwijk	0,22	0,35
62	Machtens	0,16	0,16
63	Karreveld	0,16	0,26
64	Frans Hospitaal	0,15	0,18
65	Korenbeek	0,11	0,18
	* ND: niet beschikbaar		
	* VS: onder de drempelwaarde	Geen plaatsen	Geen plaatsen

-Het huizenbestand is oud, 56 % dateert van voor 1945, 66 % van voor 1961. De oppervlakte per woning is klein, zeker in verhouding tot de gemiddelde gezinsgrootte. Vijftien procent mist ofwel badkamer, of stromend water of een binnentoilet. Zowat 37 procent heeft geen centrale verwarming. Woningen zijn vaak opgesplitst in kleine gezinseenheden, binnengebieden worden vaak volgebouwd, kelders en zolders worden bewoond en schimmel is een ongewenste gast in veel huizen.

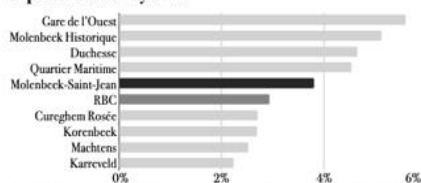
Er is een gebrek aan kwaliteitsvolle, toegankelijke huurwoningen; gezinnen spenderen heel vaak 40 procent of meer van hun inkomen aan huur.

De Molenbeekse Sociale Huisvestingsmaatschappij beheert 3340 sociale woningen. Er zijn ongeveer 9 sociale woningen per 100 huishoudens in de gemeente, tegenover slechts 7 per 100 in het BHG. Gegevens uit 2011 tonen echter aan dat veel huishoudens (13%) zich hebben ingeschreven voor een sociale woning. De gemiddelde wachttijd voor een sociale huurwoning bedraagt 14,75 jaar in 2021.

Code	Gebied	Aandeel sociale woningen (aantal sociale woningen per 100 huishoudens) (huisv/100 huishoudens)	
		2008	2019
	Gemiddelde getoonde gebieden	8,48	8,00
	Totaal BHG	-	-
	Gewestelijk gemiddelde	7,58	7,22
14	Hertogin	0,00	0,00
15	Weststation	15,40	10,46
16	Historisch Molenbeek	17,61	16,74
18	Havenwijk	4,26	4,03
62	Machtens	1,94	2,38
63	Karreveld	23,58	23,66
64	Frans Hospitaal	0,00	0,00
65	Korenbeek	5,05	5,19
	* ND: niet beschikbaar		
	* VS: onder de drempelwaarde		

Er is ook een vrij hoog aantal ééngesinswoningen waar toch verschillende huishoudens wonen;

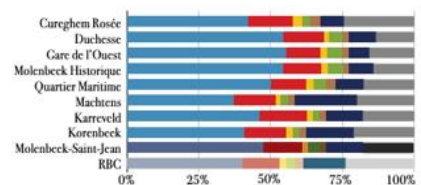
Le bas Molenbeek a une part de ménages multifamiliaux supérieure à la moyenne.

Part de la population vivant en ménages multifamiliaux (2011)

Source : Census, 2011

L'importance des ménages multifamiliaux dans le bas Molenbeek inférieur est due au fait que plusieurs familles vivent sous un même toit, et que des logements unifamiliaux (y compris les maisons) soient divisés en plusieurs unités (ménages).

Répartition des types ménages selon les quartiers (2011)

Source : Census, 2011

Naast de sociale woningen beheert de gemeente 470 gemeentelijke woningen en heeft ze een aantal tijdelijke woningen ter beschikking: enerzijds transitwoningen voor personen die een ongezonde en/of gevaarlijke woning hebben, anderzijds een sociaal hotel.

Verder beheert het OCMW een opvangcentrum voor tijdelijk verblijf, le Relais.

Naast het OCMW en de gemeentelijke initiatieven bestaat er MAIS, het Molenbeeks sociaal verhuurkantoor. De doelstelling La MAIS is tweeledig: eigenaars bijstaan bij het beheer van hun woning en mensen met sociaal-economische moeilijkheden toegang geven tot een woning op de private huurmarkt. Het treedt dan ook op als bemiddelaar/tussenpersoon tussen verhuurders en huurders die woonruimte zoeken.

§2. Stadsvernieuwing.

2.1. Investeren in de ontwikkeling van stadswijken.

Er zijn hiervoor in de loop van de tijd vier instrumenten gecreëerd.

(a) **Het Grootstedenbeleid.**

In 2000 besloot de federale regering een specifiek budget te reserveren voor de 'grote steden' om de evenwichtige ontwikkeling van die steden te stimuleren en de strijd aan te binden tegen sociale achterstelling.

Het programma 2017-2020 voorzag voor Molenbeek:

Herkwalificatie van de openbare ruimte door de ontwikkeling van groene- en ludieke ruimtes in de buurt

1.2.Speelplein - Jean-Baptiste Decockstraat

1.3.Gemeenschappelijke Groene Ruimte Zinnepark

1.4.Animaties rond het park Menen-Zwarte Vijvers

1.4.bis Heraanleg van het Park Zwarte Vijvers

1.5. Het scholierenparcours – proefproject

Steun aan de Jeugd en ontwikkeling van wijkinfrastructuren

1.6. Creatieve workshops-stages voor kinderen / HCSS

1.7.Sporthal Mohamed Ali (Voorheen Heyvaert Sporthal)

1.8.Beheerders en animatoren van sociosportieve infrastructures in de wijken Maritiem en Decock

1.9.Animaties rond en in Sint-Remi ruimte

Bijdragen aan de uitstraling van Molenbeek op Brussels niveau

1.10. Lichtplan

Steun aan een kwetsbaar publiek in bestaansonzekerheid

2.1. SAMPA Psychologische begeleiding voor nieuwkomers Ontwikkeling van collectieve projecten via het beter samen leven en de bestrijding van de maatschappelijke dualisering

2.2. Gezamenlijke acties en burgerinitiatieven in de Maritiemwijk via het GCM

2.3. Collectieve acties in de Heyvaertwijk (via de WAQ)

2.4. Participatieopdracht voor het project Decock

Tewerkstelling via socio-professionele inschakeling

3.1. Opleidingsruimte Belvue

3.2. SPI-project - Bestrating & Renovatie van gebouwen

Begeleiding van de meest kwetsbare doelgroepen

3.3. Energiebegeleidingen

Creatie van intergenerationele en solidaire woningen

4.1. Intergenerationele woningen (Nijverheidskaai 79)

(b) **Het Europees Fonds**

Het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO) is de financiële hefboom van de Europese Unie voor haar cohesie- en regionale ontwikkelingsbeleid. De bedoeling van het EFRO is met andere woorden het verminderen van de economische, sociale en territoriale verschillen binnen de 28 lidstaten van de Europese Unie door het meefinancieren van projecten.

De investeringen van het EFRO zijn gericht op enkele belangrijke prioriteitsgebieden:

- **innovatie en onderzoek;**
- **de digitale agenda;**
- **ondersteuning voor kleine en middelgrote ondernemingen (kmo);**
- **de koolstofarme economie.**

In **Molenbeek** werden in de periode 2014-2020 4 projecten ondersteund, namelijk de Wintertuin in de Heyvaertwijk en drie kinderdagverblijven (Koolmijn, Liverpool en Ulens).

(c) Stadsvernieuwingscontracten.

De Stadsvernieuwingscontracten combineren interventies op het vlak van vastgoed, sociale economie, openbare ruimte en leefomgeving. Deze initiatieven worden uitgevoerd door gewestelijke of gemeentelijke actoren in een gebied dat binnen de Zone voor Stedelijke Herwaardering (ZSH) ligt.

De omvang van de interventie van de Stadsvernieuwingscontracten is groter dan die van de Duurzame wijkcontracten (*zie lager*). Deze programma's maken het dus mogelijk om in te grijpen in gebieden die betrekking hebben op meerdere gemeentelijke grondgebieden en zijn gebaseerd op samenwerking tussen de gemeenten en de regio. Het doel: de grenzen van de gemeenschappelijke grondgebieden overwinnen en de grensgebieden en stedelijke netwerkgebieden, die soms worden verwaarloosd in termen van ontwikkeling, herstellen.

In de gemeente Sint-Jans-Molenbeek bevinden zich drie Stadsvernieuwingscontracten :

- Het Stadsvernieuwingscontract 01 « Citroën-Vergote »
Molenbeek / Brussel
- Het Stadsvernieuwingscontract 03 « Weststation »
Molenbeek / Anderlecht
- Het Stadsvernieuwingscontract 05 « Heyvaert-Poincaré »
Molenbeek / Brussel / Anderlecht

(d) Duurzame wijkcontracten

De duurzame wijkcontracten zijn programma's van stedelijke herwaardering en renovatie. Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest geeft geld aan de gemeente zodat ze ingrepen kan uitvoeren in een bepaalde wijk, binnen een goed begrensde perimeter. Deze ingrepen moeten gerealiseerd worden binnen een periode van vier jaar, in samenwerking met de bewoners en de partners van de wijk.

Ieder jaar, in functie van de beschikbare middelen, stelt de Brusselse Hoofdstedelijke Regering de lijst op van de wijken die gebruik kunnen maken van een Duurzaam Wijkcontract. Hiervoor houdt ze rekening met de staat van verval van de gebouwen en de openbare ruimtes binnen de wijk, de aanwezigheid van leegstaande gebouwen en braakliggende terreinen, of ook nog het aantal slecht uitgeruste woningen, alsook met een reeks sociale indicatoren (het werkloosheidscijfer, nabijheidsinfrastructuren...).

De Gemeente werkt vervolgens voor ieder duurzaam wijkcontract een programma uit met een studiebureau.

Om een programma uit te werken dat het best beantwoordt aan de behoeftes van de wijk, baseert de gemeente zich op de deelname van de bewoners, initiatiefnemers en de gebruikers van de wijk om rekening te kunnen houden met hun mening.

Er zijn drie goed onderscheiden periodes binnen een Wijkcontract:

1. De voorbereiding (die 10 maanden duurt): deze periode, ook wel het jaar 0 genoemd, wordt besteed aan de uitwerking van het programma. Een studiebureau maakt een wijkstudie in overleg met de bewoners en de wijkverenigingen, waarin de verschillende ingrepen worden vastgelegd binnen een bepaalde perimeter.
2. De uitvoering van het programma duurt 4 jaar en bestaat uit de realisatie van verschillende ingrepen.
3. De voltooiing: vaak zijn er twee bijkomende jaren nodig om de renovatie- en bouwwerven te voltooien.

De soorten ingrepen:

- Renovatie van bestaande woningen;
- Bouw van nieuwe woningen;
- Renovatie of creatie van ruimtes voor ambachtelijke of industriële activiteiten;
- Heraanleg van openbare ruimtes;
- Oprichting of versterking van infrastructuren en uitrusting van de wijk (socioculturele, sportieve, baby's en peuters of andere);
- Sociale en participatieve initiatieven.

Doelstellingen:

- een oplossing zoeken voor de achteruitgang van bepaalde wijken;

- verschillende ingrepen bijeenbrengen onder eenzelfde wijkcontract om hun impact te versterken en om nieuwe dynamieken te creëren;
- tussenkomen bij verschillende aspecten van de wijk: bebouwing, openbare ruimtes, infrastructuren en wijkuitrustingen; economische en sociale initiatieven;
- de bewoners en gebruikers van de wijk actief deel laten nemen vanaf het begin om de aandacht te vestigen op behoeftes en om prioriteiten vast te stellen.

De algemene wijkvergaderingen zijn toegankelijk voor alle actieve personen en groepen van de wijk. Hier kan je informatie krijgen, interpellieren en discussiëren met de bewoners van de wijk, de gemeente, het Gewest en de verschillende initiatiefnemers die het programma uitwerken.

De gemeente brengt eveneens een wijkcommissie samen. Ze is samengesteld uit onder andere 8 bewoners (aangesteld op basis van vrijwillige kandidaturen), vertegenwoordigers van het plaatselijke verenigingswezen, wijkhandelaars en openbare besturen (Gewest, Gemeente, enz.). De wijkcommissie brengt advies uit over het programma en volgt de verwezenlijking van alle projecten op. Er worden jaarlijks 4 vergaderingen georganiseerd.

Gerealiseerde Wijkcontracten :

- Wijkcontract Gieterij - Pierron 2001-2005
- Wijkcontract Heyvaert 2002-2006
- Wijkcontract Maritiem 2003-2007
- Wijkcontract Schelde - Maas 2004-2008
- Wijkcontract Werkhuizen - Mommaerts 2005-2009
- Wijkcontract West - Oevers 2007-2011
- Wijkcontract Sluis Sint-Lazarus 2008-2012
- Wijkcontract Cinema Belle-Vue 2009-2013
- Duurzaam Wijkcontract "Rond Leopold II" 2012-2016

- Duurzaam Wijkcontract Zinneke 2014-2018

Lopende Duurzame Wijkcontracten :

- Duurzaam Wijkcontract Rond Westpark 2018-2022
- Duurzaam Wijkcontract Zwarte Vijvers 2021-2026

Het wijkcontract rond Westpark houdt een heraanleg in van het gigantisch braakland tussen het Weststation en Metrohalte Osseghem. Voor het deel aan het Weststation is nog geen definitief project vastgelegd, een inspraakproces is voorzien. Aan de zijde van Osseghem komt er een park van 3ha waarvoor de werkzaamheden in 2024 zouden beginnen.

Molenwest-square aan het Weststation is intussen tijdelijk omgevormd tot een openbare ruimte met panasoccers, waterspelen en ruimtes gereserveerd voor een aantal initiatieven en organisaties zoals Falab en JES.

Dit wijkcontract zou kunnen bijdragen tot het dichten van de stedenbouwkundige en mentale kloof tussen laag en hoog Molenbeek.

Dit wijkcontract sluit aan op andere veranderingen in de buurt van het Weststation. In 2005 werd de metrolijn doorgetrokken van Weststation naar Delacroix, waardoor de metroring werd gesloten. Bovendien is het station een belangrijke schakel in het Gewestelijk ExpresNet, een project voor de realisatie van een voorstadsnet in en rond Brussel, met snellere en frequentere verbindingen in een straal van 30km rond Brussel, met vlotte aansluitingen van trein, metro, tram en bus. Bedoeld om de pendelaars vlotter naar Brussel te brengen, maar potentieel ook een belangrijk knooppunt van stedelijk vervoer.

Het wijkcontract Zwarte Vijvers voorziet onder andere in de uitbreiding van het Huis van Culturen, nieuwe sociale woningen (in samenwerking met Community Land Trust), de aanleg van pleintjes, de heraanleg van enkele straten tot zachte, vergroende assen, de heraanleg van het Zwarte Vijversplein, de heraanleg van het Fonderiepark en de aanstelling van mobiele jobcoaches.

Intussen wordt ook sinds 2019 de iconische Brunfautoren gerenoveerd in de gelijknamige straat. Het gebouw zal drie meter breder worden en vijf verdiepingen hoger. Er komen 98 woningen, waarvan 24 appartementen met 3 kamers, 6 met 4 kamers en 9 met 5 kamers. Er komen zalen voor vergaderingen of evenementen, een polyvalente zaal en een terras op het dak.

(e) Citydev.brussels

Werd opgericht in 1974 als de Gewestelijke Ontwikkelingsmaatschappij voor het Brussels Hoofdstedelijk gewest. In 2013 kreeg het zijn nieuwe naam Citydev.

Dubbele doelstelling:

- Bedrijven naar Brussel halen door hen vastgoed (gronden, gebouwen) aan te bieden tegen interessante en aantrekkelijke prijzen
- Verkopen van door het BHG gesubsidieerde (waardoor ze 30% goedkoper worden) nieuwbouwwoningen aan particulieren, met bijzondere aandacht voor energie (zachte mobiliteit, nulenergiebouw, verantwoord waterbeheer)

In Molenbeek werden zo, tot op de dag van vandaag, enkele honderden nieuwe woningen gecreëerd, die vaak architecturaal verfrissend zijn. Enkele verwezenlijkingen:

-Birminghamsite (2008): oud industriecomplex rond een esplanade. De vroegere verwarmingsketelproducent Bulex werd omgebouwd tot KMO-ruimte, een ander deel tot woningen. De oude schoorsteen werd behouden.

-Dubrucq (2016): passief wooncomplex, met uitzicht op het park van Thurn & Taxis met 13 appartementen

-Go West (2021); bevindt zich naast het EKLA-project van Revive, op de site van de oude brouwerij Vandenheuvel, tegenover het Weststation. Het is een site van 1400 m² met 31 woningen, een handelszaak en een kribbe

-Lavoisier (2011): op de site van tabaksfabriek British American Tobacco, actief tot 2001: 22 modules voor productie-activiteiten (flexibele ruimtes van 500 tot 13 900m²), gebouw voor administratie van de gemeente, gebouw gebruikt door BAT.

-M-square (2020): op de hoek van Mettwie- en Condorlaan (in Machtenswijk): complex van zes appartementsgebouwen, met 250 appartementen en een woonzorgcentrum.

-Nautica (2020): aan de Nijverheidskaai, 43 appartementen en 300m² handelsruimte

-Piers-Schmitz: 10 passiefwoningen en handelsruimte van 160m²

-Vandermaelen: passiefproject aan metro Graaf Van Vlaanderen, met 31 woningen met gemeenschappelijke tuin en een winkelruimte.

-Terrassen aan de Sluis: op een voormalige industriële site in de Heyvaartwijk, met 109 appartementen, een buurthuis en een sportcentrum.

2.2. Verandering in de ruimtelijke ordening.

- Onderzoekers als Eric Corijn wijzen op een mogelijke ontwikkeling met zeer grote impact op de ruimtelijke ordening. Het centrum van Brussel schuift volgens hen op naar Molenbeek.

De twee recente voetgangersbruggen, genoemd naar Loredana Marchi (directeur van Foyer) en Fatima Mernissi (Marokkaans icoon van het islamitisch feminisme) staan hiervoor symbool.

Door de sluiting van de metro, kwam er een ring tot stand die naast Brussel stad ook oud Molenbeek en delen van Koekelberg en Kuregem omsluit. Het kanaal komt daardoor in het midden te liggen en groeit uit tot een centrumas.

Deze ontwikkelingen zorgen, samen met de verschillende projecten voor stadsontwikkeling, voor het aantrekken van meer middenklasse-bewoners in oud-Molenbeek, dus voor meer sociale mix.

Deze mix houdt potentieel een aantal voordelen in. Om te beginnen versterkt het de fiscale basis van de gemeente. Verder zorgt het voor de input van sociaal kapitaal in de wijken, voor nieuwe netwerken, voor meer en nieuwe consumptiebehoeften en voor nieuwe sociale rolmodellen. De ruimtelijke nabijheid van verschillende types van bewoners kan ook leiden tot meer sociale cohesie, zij het wel op voorwaarde dat de nieuwe woningen niet afgesloten worden van de rest van de wijk, dat de nieuwe bewoners zich open opstellen en dat er ruimtes zijn waar mensen elkaar kunnen ontmoeten.

Naast het aantrekken van nieuwe bewoners, zijn er andere pistes om de sociale mix in een wijk te verbeteren, door:

- de sociale promotiekansen van de oorspronkelijke bewoners te verbeteren, door te investeren in beter onderwijs, betere huisvesting, het tegengaan van discriminatie op de arbeidsmarkt, te investeren in sociale economie en in bedrijfjes voor lokale dienstverlening

- ervoor te zorgen dat de eigen, gekleurde middenklassen in de wijk blijven wonen door in te zetten op veilige en propere buurten.

Een mogelijk negatief gevolg van meer sociale mix is gentrificatie, waarbij, door de komst van rijkere bewoners, de vastgoedprijzen gaan stijgen en de armere bevolking gedwongen wordt te verhuizen. Er is in Molenbeek sprake van een beperkte, beginnende sociale verdringing, met name in de kanaalzone. Bewoners gaan op zoek naar goedkopere huisvesting, bij voorbeeld in Waals Brabant of in steden als Oostende, Denderleeuw of Liedekerke.

- Er tekenen zich drie grote knooppunten van verandering met telkens een belangrijk aantal projecten: **Tour & Taxis met Saintelette**, **Ninoofse Poort** met uitbreiding via het Kleine Zennepark tot de slachthuizen en het **Weststation**. Deze veranderingen zullen/kunnen een enorme impact hebben op de hele gemeente en met name op oud-Molenbeek. Alles hangt ervan af hoe de lokale bevolking en hoe gemeentelijke en gewestelijke overheden op deze veranderingen zullen reageren.

§3. Een opvallende aanwezigheid van de Islam.

In 2013 waren er 36450 moslims op een bevolking van 94650 inwoners, dus bijna 40% van de bevolking.

Zoals Hans VDC stelt bepalen religieus-culturele regels tot op zekere hoogte de handelwijze in de publieke ruimte en spelen er effecten van sociale controle in toezicht op consumptie van alcohol, het aangaan van vrije relaties, het roken op straat, het zich ontbloten, het dragen van een hoofddoek, de vermenging van mannen en vrouwen (bijvoorbeeld in de cafés). Men conformeert zich, zeker naar de buitenwereld, naar een aantal gedragspatronen, vaak vanuit een houding van zelf-censuur. Wat men doet en vaak ook wat men in de publieke ruimte zegt, komt daarom niet altijd overeen met wat men echt denkt of in een privé-gesprek zal toevertrouwen.

Een aantal ontwikkelingen hebben dit versterkt:

-In de jaren zestig van de 20ste eeuw, bij de eerste generatie, ging het er veel vrijer en losser aan toe. Vanaf de jaren zeventig begint men zich echt te vestigen: vrouwen komen over en moskeeën worden opgericht. Met het wegtrekken van de Belgen was de overblijvende Marokkaanse gemeenschap ook meer op zichzelf aangewezen, waardoor ze meer en meer op zichzelf terugplooiden.

-De effecten van de sociaal-economische crisis zetten zich door: migranten komen massaal in de werkloosheid terecht, de discriminatie op de arbeidsmarkt sluit jongeren af van werk, de sociale integratie via werk/vakbond valt weg. Als de mogelijkheid tot integratie afzwakt, krijgen identitaire bekommernissen rond de Islam de bovenhand. Migrantengroepen die meer geschoold zijn verlaten de wijk, waardoor de traditioneel denkende mensen achterblijven.

-Internationaal wordt de Islam conservatiever en worden islamistische, gewelddadige groepen steeds sterker. De islamofobie in de Westerse samenlevingen neemt steeds meer toe en grote delen van de bevolking hebben geen oog voor de doorslaggevende nuances tussen de verschillende strekkingen binnen de Islam. Zelfs binnen zijn meer conservatieve interpretaties: zo staat salafisme niet gelijk met jihadisme. De recente rel in 2021 rond Mohamed Toujgani, de imam van de Al Khalilmoske toont dit nogmaals: hij staat een conservatieve lezing voor van de Koran, maar heeft zich ook steeds verzet tegen radicaal-gewelddadige interpretaties.

Toch beweegt er veel vanuit de Maghrebijnse gemeenschap(en) zelf. Er zijn tegenkrachten, empowermentbewegingen aan het werk, die knagen aan de grens tussen godsdienst en het seculiere en aan de rolpatronen tussen man en vrouw.

Vrouwen behalen hun rijbewijs, gaan werken, gaan zwemmen. Opvallend is ook het hoog aantal echtscheidingen in Marokkaanse koppels en het groot aantal alleenstaande Marokkaanse moeders. Sportinitiatieven spreken meisjes massaal aan. Zo zijn er de Molenbeek Rebels in het basketball en voetbalclub RWDM is de grootste vrouwenvoetbalclub in België.

De aanslagen in Parijs en Brussel waren een mokerslag voor de wijk en voor haar Islamitische bewoners. Het heeft mensen tot in het diepste van hun ziel geraakt: mensen waren beschaamd, waarom hebben we dit niet zien aankomen?, het maakt zo veel kapot. Molenbeek komt in een nog slechter daglicht te staan. Nu gaan we nog minder kans hebben om te studeren en werk te vinden.

Hoe kan het dat de daders van de aanslagen om de hoek zijn opgegroeid en hebben kunnen toeslaan?

De wijk heeft toen ook veel veerkracht getoond. Er was een massal bijgewoonde samenkomst op het Gemeenteplein. Twee Marokkaanse vrouwen, Aziza El Maimouni en Malika Aberkan, richtten zo in oktober 2016 de Wijkacademie op. Wijkbewoners worden in kleine groepen samengebracht om te praten en na te denken over wat er is gebeurd. Op het Edmond Machtensplein komt er een gedenkmonument voor Loubna Lafquiri, die omkwam bij de aanslag in metro Maalbeek.

Volgens Johan Leman is de nieuwe generatie jongeren, vooral sinds de aanslagen, zelfbewuster en willen ze vooruit.

§4. Diversiteit

Molenbeek herbergt meer dan 150 nationaliteiten, met hun eigen taal, cultuur en religie

Het is belangrijk te beseffen dat een brede groep als 'de Marokkanen' geen homogene gemeenschap vormt, maar uit diverse subgroepen bestaan: er zijn verschillen volgens de streek van oorsprong, verschillen in scholing, er zijn de oud- en de nieuwkomers, verschillen volgens het herkomstland (uit Marokko, uit Nederland, uit Spanje), verschillen volgens het verblijfsstatuut (papieren of niet).

De wijk ondergaat nog steeds een komen en gaan van nieuwe bevolkingsgroepen van uiteenlopende origine. Er is naast een Maghrebijnse 'input', ook veel immigratie van vooral Oost-Europa en Afrika. De instroom van etnisch gevarieerde groepen kan de Maghrebijnse dominantie doorbreken. Er komen andere actieve geloofsgemeenschappen, andere winkeltjes, andere informele netwerken (zwartwerk). Naast de Islam zijn er de Pinksterkerken, de praktiserende Afrikaanse katholieken en de bomvolle Poolse missen.

De diversiteit wordt nog versterkt door de instroom van nieuwe middenklassen, al is het afwachten of deze trend zich echt doorzet en wat de concrete impact zal zijn van de ontwikkelingen aan het kanaal en aan het Weststation.

Hoe gaat een gemeente met deze diversiteit om? Bijvoorbeeld in de publieke ruimte. Wat is de plaats van religie in deze publieke ruimte? Molenbeek, en bij uitbreiding Brussel, kan als laboratorium dienen voor een wereld die de komende decennia meer en meer op Brussel zal lijken.

§5. Een ruim aanbod aan sociale voorzieningen en diensten

Sinds decennia kent Molenbeek een brede waaier van voorzieningen op vlak van welzijn en gezondheid. Een overzicht (dat geen volledigheid beoogt)

(1)Wijkgezondheidscentra: behalve De Brug, zijn er in oud Molenbeek nog WGC/Maisons médicales: Norman Béthune, le Vieux Molenbeek, Duchesse, Maritime, Geneeskunde voor het Volk, Canal Santé. Dit laatste centrum werkt samen met de vzw Ribaucare met projet Lama (werking rond toxicomanie), planning familial Leman en een schuldbemiddelingsbureau.

(2)VZW Move: een gemeentelijk initiatief en opvolger van de reeds vermelde Cellule pour la Lutte contre l'Exclusion Sociale. Hieronder ressorteren: gemeentelijke buurthuizen (Vierwinden, Bevrijders, Heyvaert, Maritiem, Pierron); straathoekwerk; Maison des Femmes; sociaal-juridische

dienst (antenne J); werking rond nieuwkomers (SAMPAs); werking rond gevangenen (SCAPI); een werking rond verslaving (Le Pont); sport pour tous.

(3) Werk, socio-professionele inschakeling:

-Molengeek: MolenGeek is een tech ecosysteem in het hartje van Molenbeek. Hun missie is de technologiesector toegankelijk te maken voor elke persoon die wenst te surfen op de digitale golf, ongeacht afkomst of opleidingsniveau. MolenGeek bestaat uit drie hoofdpijlers: een coworking space; langdurige opleidingen en opleidingen van korte duur; en dynamische evenementen zoals de Hackathons, de Geektalks.

-TADA (Toekomstatelier/Atelier de l'Avenir): In Brussel biedt TADA meer dan 1500 maatschappelijk kwetsbare tieners (en hun entourage) een netwerk aan dat hen jarenlang intens coacht. Via weekendscholen en het alumni-netwerk bieden zij buitenschoolse activiteiten aan waarbij de (leer)lat hoog ligt, terwijl ook het welbevinden van het kind bevorderd wordt.

-verder vermelden we: Le Piment; Mission Locale; Molenbeek Formation; centre de Formation Bonnevie; art2work

(4) Jongerenwerking:

-JES: : helpen van kwetsbare jongeren op weg naar een job, een opleiding, papieren. Met opnamestudio, horeca-opleiding, multimediaruimte, polyvalente ruimte, straathoekweerk

-AMO (Action en Milieu Ouvert) Le Toucan

-Maison de Jeunes (La J)

-D'Broej: acht jeugdwerkingen in Brussel, waarvan in Molenbeek: Centrum West en Vereniging van Marokkaanse Jongeren

-l'Oranger

-la Goutte d'Huile

-Le Pont des Arts: organiseren van bezoek van artiesten aan gehospitaliseerde kinderen

-play4peace: via sport werken aan de ontwikkeling en inclusie van jongeren

-vestigingen van Kind en Gezin en ONE

-babytheek

-atouts Jeunes

-brede school Molenbeek

(5) Geestelijke gezondheidszorg:

-D'ici et d'ailleurs: psychologische ondersteuning voor migranten in hun eigen taal

-Centrum voor Geestelijke gezondheidszorg

(6) Algemeen sociaal:

-Foyer: bouwt aan een (meer) interculturele samenleving, via onder meer interculturele bemiddeling, een juridische permanentie. Het centrum heeft een grote expertise inzake meertaligheid, educatieve praktijkworkshops en een dienst Roma en woonwagenbewoners.

-buurthuis Bonnevie: vooral bezig rond huisvesting en inrichting van de publieke ruimte. Vanuit het verbeteren van het wonen in het historisch centrum van Sint-Jans-Molenbeek, richt het Buurthuis Bonnevie zich op de verdediging, bevordering en versterking van de leefkwaliteit van de bewoners van de omliggende wijken, evenals op het recht op wonen.

-La Rue: centrum met zeer brede werking. Enerzijds gericht op individuele begeleiding (zoals huiswerkclasses, huisvestingsproblemen, alfabetisering), anderzijds veel aandacht voor het collectief betrekken van de wijkbewoners bij het zoeken naar oplossingen voor problemen in de wijk..

-la Porte Verte. Sociale dienst, école de devoirs; alfabetisering (centre alpha), sociaal restaurant Snijboontje, voedselhulp en een kribbe.

-Welvaartkopen. Lokaal dienstencentrum, sociaal restaurant, welvaartvervoer (voor personen met verminderde mobiliteit), een naaiatelier, een klusdienst

- alfabetisering: Lire et écrire, collectif Alpha, bureau d'aide à l'écriture, Maison en couleurs; Le Piment.

-Logement pour Tous (sociaal verhuurkantoor)

-MAIS (Molenbeek Agence Immobilière Sociale)

-Solidarité Savoir, opgenomen in Ribaucare

-Fami-home: thuisbegeleidingsdienst. Fami-Home biedt ondersteuning aan de meest kwetsbaren, in het bijzonder aan thuislozen die wensen zelfstandig te wonen, maar ook aan maatschappelijk zwakkere personen die een thuisbegeleiding nodig hebben. Fami-Home ontwikkelt ook een collectief project, namelijk solidair wonen. Dit project verleent aan daklozen directe toegang tot huisvesting.

-Atelier Groot-Eiland: Groot Eiland bestrijdt armoede door zoveel mogelijk Brusselaars die moeilijk werk vinden te ondersteunen in hun zoektocht naar een job. Ze realiseren dit door werkervaring, (gratis) opleiding, arbeidszorg en jobcoaching te organiseren. En dat allemaal in heel uiteenlopende sectoren: van schrijnwerkerij over horeca tot stadslandbouw. Duurzaamheid, sociaal ondernemen en een economisch realistisch business model gaan hand in hand. Tot de projecten behoren: stadsmoestuinen, een biowinkel, een restaurant (Belmundo) en een broodjeszaak (BeLO), ArtiZan (creatief atelier, patisseriekeuken met cadeauwinkel).

-Habitat et humanisme: nieuwbouw en duurzame renovatie van woningen, uitwerken van nieuwe woonvormen en individuele begeleiding van personen. Een voorbeeld van hun werking is het nieuwe passiefgebouw op de hoek van de Parelstraat, met vier appartementen met één kamer, negen duplexwoningen met vier kamers, vier studio's, een ruimte voor het sociaal verhuurkantoor Baïta en een ruimte voor verpleegkundigen.

-Renovassistance; Renovassistance stelt zich tot doel om leegstaande gebouwen te renoveren en er gezonde en degelijke woningen van te maken, die tegen een lage huurprijs worden aangeboden aan gezinnen met een bescheiden inkomen.

-Ultima Vez: het dansgezelschap van Wim Vandekeybus heeft sinds jaren een ruimte in Molenbeek. In samenwerking met allerlei verenigingen werkt het aan de actieve participatie aan dans voor diverse publieken.

§6. Onderwijs: beweging ter plaatse?

Ook op vlak van onderwijs zijn er initiatieven.

Enkele voorbeelden: de opening van een nieuwe Jezuietenschool op de site van brouwerij Vandenheuvel (voorzien 2023), MolenGeek zamelt laptops in voor thuisonderwijs, de gemeente vindt geld voor taallessen Frans voor imams, de verbouwing van de basisschool Windekind tot Ket & Co-school (met een open kijk op de wijk), Molenbeek investeert 27 miljoen euro over drie jaar in de renovatie van 16 Franstalige basisscholen; de opening van een middelbare Freinetschool; een nieuwe campus St.-Michel, op de site van het voormalig tabaksdepot in de Havenwijk; de werking van TADA; de opening van twee middelbare scholen, netoverschrijdend, op initiatief van ASBL 'Ecole Ensemble', een vereniging van Brusselse leraars, de bouw van een Jezuietencollege aan het Weststation.

Toch heeft dit vaak meer weg van een noodzakelijke investering in infrastructuur, maar de gebrekkige kwaliteit, de schoolachterstand, het afhaken zonder diploma, het personeelsverloop blijven. Alle waarnemers en onderwijsspecialisten lijken het erover eens dat de kwaliteit van met name het Franstalig onderwijs, door gebrek aan middelen voor inhoudelijke investeringen, de belangrijkste struikelsteen blijft om hier stappen vooruit te kunnen zetten.

Een voorbeeld dat het anders kan: in 2015 opent Molenbeek een opleidingshotel Belvue. Het hotel is eigendom van het Gewest en zal jaarlijks horeca-stages bieden voorzien voor 115 jongeren uit de buurt.

Uiteraard zijn de uitdagingen immens. Er is de anderstaligheid, de kansarmoede met als gevolg te kleine huisvesting, kinderen die te laat gaan slapen, geen ruimte thuis om te studeren en de lage scholing van vele ouders.

§7. Molenbeek bruist

Ovallend is de grote waaier van verscheidene initiatieven in de gemeente. Een greep uit de afgelopen vijf jaar (tot einde 2021):

- december 2021: hotel Belvue wordt tijdelijk omgevormd tot sociaal hotel voor dakloze families
- december 2021: mensen zonder papieren kunnen terecht in de oude zetel van het KBC-gebouw
- december 2021: opening van boekhandel Replica in de Scheldestraat
- november 2021: opening basisschool Eugene Laermans op de EKLA-site (voormalige brouwerij)
- oktober 2021: opening eerste babytheek in de gemeente
- oktober 2021: start werken voor nieuw gebouw aan de Havenlaan voor opvang van druggebruikers

- september 2021: project Mon quartier ma maison (Hamida Ouassini): zelfgemaakte mozaïektegeltjes in de straten van Molenbeek
- september 2021: Infrabel opent eerste spoorsschool in België, de Infrabel Academy, achter metrostation Beekkant
- september 2021: de Koning huldigt Malika Saïssa van de voedselbank Baraka
- augustus 2021: een huis van Andras Pandy op de hoek van de Vandermaelenstraat en de Koolmijnenkaai wordt gesloopt en zal worden omgevormd tot een ruimte voor groen en kunst.
- juli 2021: de MolenCleaners: ze verzamelen één keer per maand het vuilnis in de buurt van Osseghem en Karreveld
- juli 2021: de jurk van prinses Delphine op de nationale feestdag is een creatie van de Molenbeekse Siré Kaba (Erratum Fashion)
- april 2021: het collectief team Rabi Jacob maakt maaltijden voor mensen in armoede, in zaal Mille et une Nuits
- oktober 2020: oprichting tijdelijk dorp met woonboxen in leegstaand gebouw in de Pierre Van Humbeekstraat
- Augustus 2020: burgerinitiatief Molenbloem, promoten van gevelplantjes en boomperkjes
- maart 2020: oprichting van platform Solidarité 1080 Solidariteit: naar aanleiding van de covid-crisis wordt dit platform opgericht door de gemeente om behulpzame burgers te linken aan mensen in nood
- december 2019: wielclub Averroes cycling, gelinkt aan het gelijknamige café aan de Leopold II-laan
- december 2019: de Ulensstraat in de Havenwijk wordt een permanente schoolstraat
- december 2019: opening van een nieuw wandelpark van 6 à 7ha op de grens van Molenbeek en Sint-Agatha Berchem, met een ecologisch nieuwbouwproject High Park
- oktober 2019: de Roma aan de Ninoofse Poort mogen tot eind 2023 verblijven in een leegstaand gebouw in de Birminghamstraat
- september 2019: Studio Cité, een kunstproject van choreograaf Benjamin Vnacewalle, vestigt zich in Molenbeek
- augustus 2019 Wake up Clean up neemt zich voor elke zondag op te ruimen in de omgeving van Zwarte Vijvers
- juni 2019: oprichting fietsbieb, voor kinderfietsen, initiatief van Zonneliéd, uitgebaat door mensen met een verstandelijke beperking en hun begeleiders
- mei 2019: Molenbeekse scholieren maken kunst van zelfgeruimd afval
- april: Sara Oulad, een vlogster, lanceert een bewerking van Balance ton quoi, tegen islamofobie en seksisme, op you-tube kanaal, MolemSisters
- maart 2019: het Molenbeekse theatergezelschap Ras El Hanout geeft een interactieve voorstelling over discriminatie op de arbeidsmarkt
- lancering van de film van Bas De Vos, Hellhole

- februari 2019: het Molenbeekse architectenbureau Mamout Architects wint de prijs 'Rookie of the year' op Batibouw
- januari 2019: theaterstuk van Koen Boesman over de Gentse steenweg
- januari 2019: lancering Knits & Treats (Naoufel Ben Hamame), conceptwinkel voor verkoop van kleren, schoenen en tassen, maar tevens bedoeld als plaats van samenkomst
- januari 2019: leden van de zaalvoetbalploeg Espoir molenbeekoïes delen bloemen uit aan de handelaars die slachtoffer werden van de eindejaarsrellen in de buurt van Zwarte Vijvers
- september 2018: Molenbeekse burgers kopen 2000 zonnepanelen, die aangelegd worden op het Olympisch zwembad, een sportcentrum en een gemeentelijke school
- september 2018: 500 Molenbeekse schoolkinderen van negen verschillende scholen zingen voor schonere lucht
- juni 2018: de parkeerpaaltjes op de Gentse steenweg worden geplaatst
- juni 2018: de zaak Tandem in de Havenwijk combineert fietsherstellingen met het aanbieden van koffie en bier
- mei 2018: nieuwe kinderboerderij naast basisschool Paloke
- mei 2018: Molembike, een coöperatieve organisatie die Brusselse producten bij Brusselaars brengt
- maart 2018: officiële opening van de Cruyff-court; een trapveld in het Muzenpark
- januari 2018: de Needcompany van Jan Lauwers verhuist naar Molenbeek-
- maart 2017: lancering van de documentaire over Molenbeek door de Brusselaars Chergui Kharroubi en José-Luis Penafuerte.
- maart 2017: eerste Joods-Arabisch festival in het Huis van Culturen

§8. Commercieel Molenbeek

Molenbeek heeft ontelbare handels- en middenstandszaken. Het ondernemerschap zit ook in de lift. Er is een ruim aanbod aan kappers, kruideniers, bakkers, beenhouwers, theesalons, kledingwinkels en meubelzaken. Onder invloed van nieuwe generaties is er ook een evolutie merkbaar naar mooiere zaken, met meer aandacht voor de klant.

Een groeiend aantal zaken heeft een boven-lokale uitstraling. Een mooi voorbeeld hiervan is 'Au 1001 Tapis' op de Gentse Steenweg, een zaak die een schakel is in een keten van gemonialiseerde rijkdomproductie.

Toch zijn een aantal zaken ook opvallend afwezig of ondervertegenwoordigd, zoals krantenwinkels, bloemenwinkels, chocoladewinkels en biercafés.

De stedenbouwkundige ontwikkelingen en de mogelijke impact op nieuwe bevolking die er komt wonen of er op bezoek komt, bieden op dit vlak mogelijkheden voor nieuwe initiatieven.

§9. Culturele troeven.

De gemeente heeft een aantal mooie, vaak ongekende, culturele parels die een bezoek meer dan waard zijn.

(a) De Sint-Jan de Doperkerk.

Deze kerk is gebouwd in een bijzondere architecturale stijl, die kenmerkend is voor de jaren dertig, gemarkeerd met art-deco-elementen uit die tijd. Het ontwerp van de architect Joseph Diongre maakt deel uit van de drie betonnen kerken in Brussel. De klokkentoren is 56 meter hoog. Het prachtig interieur is bekleed met verschillende Belgische marmersoorten. Opvallend zijn de majestueuze parabolische bogen en de vele glas-in-loodramen.

(b) MIMA

Het Millennium Iconoclast Museum of Art, gelegen aan de Henegouwenkaai, is sinds 2016 een museum voor hedendaagse kunst.

(c) De site Thurn & Taxis

Gelegen op de grens van Molenbeek, Laken en Brussel. Tot in de 18e eeuw werden de drassige weiden langs de haven gebruikt als weide voor de paarden van de postkoetsen. In de 19e eeuw werden de gronden gekocht door de familie Von Thurn und Taxis, oprichters van het Europese postsysteem.

Op het einde van de 19e eeuw industrialiseerde België zeer sterk. De locatie, naast het kanaal en in de buurt van het centrum en de spoorwegen, maakte het terrein zeer geschikt als nieuw goederenstation met opslagplaatsen.

In 1897 annexeerde de stad Brussel met de eerste noordelijke uitbreiding het havengebied met Thurn en Taxis en raakten de gemeenten Laken en Sint-Jans-Molenbeek een stuk van hun grondgebied kwijt. De Belgische Staatsspoorwegen, als nieuwe eigenaar van een gedeelte van het terrein, startte onder impuls van koning Leopold II een prestigieus project op. Rond 1900 namen de werken een aanvang en in 1910 werd het complex in gebruik genomen. Het ging om een los- en laadkade langs de Willebroekse Vaart, een aftakking van spoorlijn 28 met diverse rangeersporen, een goederenstation van de spoorwegen en een groots 'Koninklijk Pakhuis' met bijgebouwen.

De activiteiten op deze locatie bereikten hun hoogtepunt in de jaren 60, met meer dan 3000 werknemers. Wanneer de laatste logistieke activiteiten beëindigd werden in 2000, werd er nagedacht over een nieuwe bestemming voor het terrein. In afwachting was de plek ideaal voor grote evenementen zoals het muziekfestival Couleur Café (1994-2016) en het Brussels International Festival of Fantastic Film (2007-2012).

Sinds 15 januari 2015 is het terrein volledig in eigendom van het vastgoedbedrijf Extensa, een dochter van Ackermans & van Haaren. Het Koninklijk Pakhuis werd omwille van zijn historische waarde en merkwaardige architectuur (baksteen, natuursteen, voor die tijd veel glas

en smeedijzer) gerestaureerd. Sedert de restauratie wordt het gebruikt voor allerhande antiekbeurzen (zoals BRAFA en Art Brussels), kunstevenementen, wijnbeurzen, muziekfestivals en exclusieve feesten. Ook is het gebouw regelmatig decor voor film- en tv-opnames.

Op het terrein ten noorden van de loods van het goederenstation kwam een multifunctionele stadswijk. Een blikvanger van het terrein is het nieuwe passieve hoofdkwartier van Leefmilieu Brussel. Op het noordelijke deel van de site staat een nieuw kantoorgebouw voor de Vlaamse Overheid, het Herman Teirlinckgebouw. Op 15 december 2015 heropende het vroegere NMBS-Station Pannenhuis, aan het noordwestelijke einde van het terrein, als treinstation Thurn en Taxis.

Ook werd er op het terrein een park aangelegd, het Thurn en Taxispark, dat zich uitstrekt van het kanaal tot de metrostations Belgica en Pannenhuis. Aan de westzijde, langs spoorlijn 28, is het park gekend onder de naam 'Park van Lijn 28'. Op termijn wordt dit deel van het park verlengd tot het metrostation Bockstael. Een dreef met vijf bomenrijen moet op termijn het centrale deel van het park aan de westzijde verbinden met de Havenlaan aan de oostzijde van het terrein. Aan de overzijde van het kanaal wordt het park via nieuw aan te leggen groen aan de zuidzijde van de Rederskaai verbonden met het speelplein *Willem De Mol* en het Maximiliaanpark. Ter hoogte van Thurn & Taxis, aan de overzijde van het kanaal, bevindt zich de Akenkaai, die zich uitstrekt tussen het Kaaitheater (Saintelette Plein) en de Up-site Terrassen met Toren (Redersplein) en in de zomer bekend is voor Brussel Bad.

(d) La Fonderie/ De Bronsfabriek

Vanaf de jaren 70 kende de industriële sector in Brussel een sterke teruggang. Veel fabrieken sloten of verhuisden naar de buitenwijken, waardoor de kanaaldistricten in een diepe economische malaise terechtkwamen. Met deze sluitingen bestaat het risico dat een heel architecturaal, materieel (sites en gereedschappen) en immaterieel (handel en knowhow) erfgoed verdwijnt.

In een poging om dit erfgoed niet alleen veilig te stellen, maar ook bekend te maken bij het grote publiek, hebben activisten en historici een vereniging opgericht. The Foundry werd officieel geboren in 1983. Ze wil niet alleen het industriële verleden van Brussel bestuderen, maar ook een actor zijn van sociale revitalisatie, dankzij een betere kennis van het gemeenschappelijke verleden. Het actieverhaal staat centraal in dit project, gecoördineerd door Guido Vanderhulst (1940-2019).

In 1986 kocht de Franse Gemeenschap de site van de voormalige Compagnie des Bronzes en liet La Fonderie er zich vestigen. Deze fabriek, verlaten sinds 1977, is inderdaad een voorbeeld van de gouden eeuw van de Brusselse industrie en is een plaats die gewijd is aan de industriële geschiedenis. Het is gelegen in het hart van wat vroeger "Little Manchester" heette.

De Bronsfabriek heeft in de afgelopen decennia een indrukwekkende collectie objecten en industriële machines opgebouwd en archieven en mondelinge getuigenissen bijeengebracht. Haar missies werden gediversifieerd met een museum, educatieve activiteiten, stadsrondleidingen, een documentatiecentrum en met permanente educatieve instrumenten en projecten.

(e) Momuse

Het museum stelt zich als volgt voor:

'MoMuse stelt in de eerste plaats het historisch erfgoed van de gemeente in de kijker, vanaf de vroegste sporen van menselijke aanwezigheid, tot vandaag, met bijzondere aandacht voor de voorbije twee eeuwen. Het kleine territorium van de gemeente (slechts 6 km²), onderging een diepgaande transformatie. Het landbouwdorp uit het Ancien Regime evolueerde snel tot een belangrijke industriële voorstad. De daarop volgende bewegingen van neergang en desindustrialisatie en een nieuwe demografische remonte vanaf de jaren 1960 waren niet minder ingrijpend. Gebeurtenissen die het karakter van de gemeente wezenlijk bepaald hebben.

MoMuse wil ook een motor zijn van sociale samenhang; een plek waar je je leefomgeving leert kennen en begrijpen. Zowel de huidige als de toekomstige inwoners van de gemeente moeten zich er thuis kunnen voelen. Sint-Jans-Molenbeek is immers altijd een kruispunt geweest. Mensen met verschillende achtergronden en van diverse afkomst hebben van de gemeente hun thuis gemaakt. Ze namen deel aan haar gemeenschapsleven en droegen bij tot haar rijkdom.

Tenslotte wil MoMuse een museum zijn waar de deuren voor iedereen openstaan. Een plek die iedereen, ongeacht afkomst, cultuur, geloof of overtuiging moet kunnen ontdekken. Het museum wil bijdragen aan een actief gemeenschapsleven. MoMuse neemt de inwoners van Molenbeek en bezoekers mee op een reis doorheen de geschiedenis, om hen op het einde van de rit te laten vertrekken met een nieuwe blik op Molenbeek.'

(f) MigratieMuseumMigration

'Dit unieke museum brengt u het verhaal van de superdiversiteit in Brussel.

Vandaag leven in Brussel 184 nationaliteiten samen. Zij vormen samen deze kosmopolitische regio. De Belgen vormen de grootste groep, gevolgd door de Fransen, de Roemenen en de Marokkanen. Elke dag komen nieuwe mensen aan en vertrekken er anderen weer. Allemaal hebben ze hun droom, hoop en verhaal. Deze verhalen kleuren hét verhaal van Brussel.

Het museum geeft de verhalen van de eerste generatie gastarbeiders, van de vroegste bewoners van het Klein Kasteeltje, van de expats, de oorlogsvluchtelingen, de Europeanen die zich vrij bewegen binnen de EU en vele anderen een permanente thuis. Het is een warme omgeving waar bezoekers via herinneringen en souvenirs op ontdekking gaan in Brussel en in het leven van anderen. Maar het is vooral een museum waar veel ruimte is om je eigen verhaal te delen.

Het museum zal dan ook nooit af zijn. Op die manier staat het museum ook symbool voor de voortdurende dynamiek van Brussel.'

(g) I-MAL

iMAL (interactive Media Art Laboratory) werd in 1999 opgericht in Brussel. De vereniging wil het proces van creatieve toepassing van Nieuwe Technologieën bevorderen. In 2007 opende iMAL een nieuwe ruimte van 700 m² voor nieuwe kunstvormen, oprukkende cultuurpraktijken en industriële innovaties die ontstaan uit de convergentie tussen informatica, telecommunicatie, netwerken, media en digitale productieprocessen. iMAL pakt uit met tentoonstellingen, conferenties

en concerten, en gunt kunstenaars in het raam van zijn Media Lab de ruimte om te zoeken, te experimenteren, te delen en uit te wisselen met betrekking tot Nieuwe Technologieën.

(h) La Vallée

In 2014 tekende de coöperatie Smart een huurovereenkomst van 27 jaar voor de ingebruikname van een voormalige industriële wasserij van 6000 m² in Molenbeek.

Het doel is om een community van kunstenaars en creatieve ondernemers in het gebouw te installeren en zowel een gevarieerd cultureel programma als huurruimtes aan te bieden.

Het ambitieuze project heet LaVallée, naar de naam van de straat waarin het project zich bevindt.

(i) Artistieke pool Manchester

De sites Manchester 13-15 en Manchester 17-19 liggen op een steenworp van het kanaal, in de Manchesterstraat in Molenbeek, naast de Brusselse vestiging van Charleroi Danse (Raffinaderij-Plan K) en vlakbij Cinemaximiliaan. De twee percelen beslaan een totale oppervlakte van 5.550 m² (0,5 hectare) en bevatten 8 gebouwen met een bovengrondse oppervlakte van 7.500 m².

De gebouwen in Manchester 17-19 zijn eigendom van het Brussels Gewest sinds 2017 en in Manchester 13-15 sinds 2018. Vroeger werden ze gebruikt voor diverse economische activiteiten, zoals de beroemde raffinaderij Graeffe.

Op dit moment wordt een deel van de ruimte gebruikt door Recyclart, Vaartkapoen en Damaged Goods/Decoratier, als een voorsmaakje van de toekomstige programmatie op de site.

Tegen 2025 worden deze gebouwen omgevormd tot een nieuwe 'hub' voor culturele, artistieke en creatieve producties. Het belangrijkste doel is dat er in deze wijk een centrum voor creativiteit ontstaat (culturele hal, workshops, bedrijven), waar allerlei spelers uit de culturele en artistieke sector in Brussel een plaats krijgen.

Cinemaximiliaan is een initiatief ontstaan vanuit de problematiek van vluchtelingen in het gelijknamige park: men organiseert filmvoorstellingen in asielcentra, net als ook bij mensen thuis of in culturele instellingen.

(j) Vaartkapoen (tijdelijk in Manchesterstraat, vaste stek in Schoolstraat)

Gemeenschapscentrum Vaartkapoen bestaat sinds 1984, de concertwerking (de voormalige VK concerts) 30 jaar. Bij de start zag het er niet naar uit dat een *underground* muziekclub met bovenlokale en internationale uitstraling ooit onderdeel zou zijn van de VK. Stonden ooit al op het

podium van De Vaartkapoen: The Fugees, Rage Against The Machine, Queens of the Stone Age, MF Doom, The Weeknd, .

Sinds 2016 kiest de VK voor meer cross-over, met uitwisseling tussen (sociaal-)artistieke, educatieve en interculturele werkingen. De baseline is dan ook: Muziek, Molenbeek en Maatschappij. Initiatieven dragen namen als Cassonade, Klapstoel, Molem ma Belle, O'de Molenbeek.

Kortom, de VK is een open huis voor talent, kunstenaars, ontmoeting en vrijwilligers met als rode draad muziek. Overdag kan je terecht in het experimenteel gemeenschapscentrum voor cursussen, artistieke projecten en vrijwilligerswerk. 's Avonds openen de deuren van de muziekclub voor concerten en DJ sets.

(k) Maison des Cultures et de la Cohésion sociale/ Huis van Culturen en sociale samenhang: gemeentelijk initiatief uit 2006. Laagdrempelige, openbare artistieke ruimte voor volwassenen en kinderen.

(l) La Raffinerie-Charleroi danse: centrum voor choreografie

(m) UP-Circus & Performing Arts: circuscentrum, sinds 2021 gevestigd op de oude Delhaizesite, omgevormd tot 'Lion City' door citydev

(n) Een wandel-parcours...

Langs de gerenoveerde wijken, met zijn architecturale verrassingen, de windmolentjes aan het Kanaal, de muurschilderingen zoals aan Le Phare du Canal, een workshop-café. Sommige straten zijn genoemd naar een aantal belangrijke figuren die in Molenbeek hebben gewoond:

-Gabrièle Petit: een Belgisch verzetsstrijdster uit de Eerste Wereldoorlog. Ze werd, als enige vrouw, geëxecuteerd door de Duitsers in 2016. Na de oorlog ontstond een cultus rond Petit. Haar cel in de Gevangenis van Sint-Gillis werd tot 1986 leeg gehouden. De originele celdeur bleef tot op heden bewaard. Haar lichaam werd in mei 1919 herbegraven in Schaarbeek in aanwezigheid van koningin Elisabeth. Op het Brusselse Sint-Jansplein kreeg ze in 1923 een monument dat plechtig werd ingehuldigd. Het werk van Égide Rombaux (1865-1942) was het eerste standbeeld voor een vrouw uit de werkende klasse op Europees grondgebied.

-Marcel Grüner: was een parachutist-telegrafist in WOII. Hij zorgde voor de verbinding tussen het geheim verzetsleger in België en Londen. Werd in 1944 opgepakt en vanaf dan was er geen spoor meer van hem.

-Edmond Machtens: legendarisch burgemeester van de gemeente van 1939 tot zijn dood in 1978.

-Eugene Laermans: was een Belgisch kunstschilder. Hij schilderde vanuit een sociale bewogenheid en in een expressionistische stijl, tot hij in 1924 moest stoppen door een verslechterend zicht. Laermans was in zijn tijd een van de meest vooraanstaande figuren uit de Belgische kunst.

-Philippe Vandermaelen: was een wereldvermaard Belgische cartograaf en geograaf. Hij verwierf faam met zijn "Atlas universel", richtte het Établissement Géographique de Bruxelles op en maakte talloze kaarten van België.

§10. Structurele uitdagingen

(a) Gebrek aan coherent sociaal beleid

Molenbeek telt veel sociale instanties, maar de werking van al deze verenigingen is onvoldoende op elkaar afgestemd. Elke vereniging bouwt zijn werking zo goed mogelijk uit, maar er is onvoldoende tijd en aandacht voor het leggen van dwarsverbindingen. In een interview met Bruzz (22 maart 2018) wees ook Noël Salazar, professor antropologie aan de KUL, hierop: er zijn heel veel projecten, maar ze vormen kleine eilandjes. Projecten zijn niet gelinkt aan elkaar of worden niet gelinkt aan buurtdynamieken.

Er zijn verschillende factoren die dit kunnen verklaren:

-er is geen overheid die dit aanstuurt. Gemeentelijk was er een aanzet in de jaren negentig van de 20ste eeuw met buurtoverleg, aangestuurd door de CLES, maar dit verwaterde, toen al snel bleek, dat er door de gemeentelijke verantwoordelijken niet echt rekening gehouden werd met de input van lokale actoren. Op vlak van het Gewest is er het probleem dat welzijn en gezondheid aangestuurd worden vanuit de gemeenschappen, wat een coördinatie van initiatieven op lokaal vlak bemoeilijkt. De recentere uitbreiding van bevoegdheden van het Gewest qua welzijn en gezondheid geeft hopelijk nieuwe mogelijkheden in de toekomst.

-veel verenigingen kennen een vrij groot verloop van personeel, wat niet bevorderlijk is voor de onderlinge samenwerking. Gekende contacten en netwerken gaan daardoor snel verloren.

(b) Structurele armoede: een blijver

Molenbeek blijft een aantal zwakke punten vertonen op vlak van armoede(bestrijding). 'Zoals Hans VDC schrijft: 'Dynamiek en evoluties ten spijt, de structurele problematiek blijft en neemt zelfs toe. De mislukking om processen van maatschappelijke achterstelling fundamenteel om te buigen..'

Dit laat zich vooral voelen op vlak van tewerkstelling, onderwijs en huisvesting. Op deze vlakken is er nood aan reflectie op macro-economisch niveau en aan buurtoverstijgende maatregelen. Wijkcontracten zijn mooi, maar blijven ondanks alles een micro-instrument. Door hun kleinschaligheid lossen ze structureel weinig op en zullen ze geen antwoord kunnen geven op bijvoorbeeld de sociale woonnoden in Molenbeek.

§11. Overlevingsstrategieën

In de Westerse samenleving wordt, als men kijkt naar het macro-economisch niveau, de toegang tot de noodzakelijke bestaansmiddelen overwegend geregeld door *MARKTRUIJL* (zie Meert en Kesteloot). Individuen of huishoudens moeten in staat zijn een sociaal nut te ontwikkelen. Ze moeten met name op de markt een goed kunnen brengen die anderen nodig hebben. Daardoor

verkrijgen ze dan een inkomen waarmee ze op hun beurt de producten en diensten kunnen kopen die ze zelf nodig hebben. De meeste huishoudens brengen hun arbeidskracht op de markt en krijgen in ruil daarvoor een loon; anderen brengen als zelfstandigen producten of diensten aan de man.

Daarnaast onderscheidt men nog twee andere economische integratiewijzen: herverdeling en wederkerigheid. *HERVERDELING* betekent dat elk bijdraagt tot een centrale pot die volgens vaste regels herverdeeld wordt. De ontwikkeling van de sociale zekerheid, het openbaar onderwijs, het openbaar vervoer ende sociale huisvesting hebben in ons land een omvangrijke herverdeling (van rijk naar arm) tot stand gebracht.

WEDERKERIGHEID tot slot, helpt mensen aan de nodige bestaansmiddelen door wederzijds uitwisselingen. Wederkerigheid veronderstelt dus een sociaal netwerk met min of meer symmetrische relaties tussen de leden. Alles wat iemand in een netwerk inbrengt, onder de vorm van producten of diensten, krijgt hij ook terug van andere actoren.

Geconfronteerd met bestaansonzekerheid, vooral op de arbeidsmarkt of huisvestingsmarkt, trachten bewoners van achtergestelde buurten via allerlei activiteiten te *OVERLEVEN*. Ze gaan allerlei middelen aanwenden om de noodzakelijke producten en diensten voor het levensonderhoud te bekomen.

In de tabel worden de strategieën om te overleven ondergebracht binnen drie economische integratiewijzen. Ze worden van boven naar beneden gerangschikt van integrerende naar uitsluitende strategieën. De bovenste rij geeft de voor de hand liggende acties die een huishouden onderneemt om toegang tot bestaansmiddelen te krijgen. Ze zijn een teken van integratie. Pas in de volgende rijen is er sprake van overlevingsstrategieën, waarbij deze voor de hand liggende oplossingen niet of onvoldoende beschikbaar zijn en de huishoudens nieuwe oplossingen moeten bedenken. Onderaan in de tabel is er dan weer sprake van uitsluiting.

In de gemeente vinden we onder andere volgende concrete voorbeelden van overlevingsstrategieën terug:

Ondernemerschap is voor sommige families zeer succesvol, maar evengoed zijn er veel handelszaken die nauwelijks het hoofd boven water kunnen houden of al vlug over de kop gaan. De snel op elkaar volgende overnames van zaken zijn daarvan een gevolg. Behalve in het overleven van de eigenaars, spelen deze zaken door hun goedkope prijzen ook een rol in het overleven van de bewoners in de buurt.

Ander voorbeeld: het integraal of gedeeltelijk verhuren van de eigen woning.

Er is ook een belangrijke informele economie in de gemeente, gaande van zwartwerk, verhuren aan een zo groot mogelijk aantal huurders en te lange openingsuren van handelszaken tot het criminele circuit van afvalhandel, huisjesmelkerij en drugshandel.

Terwijl de 'kleine' criminaliteit, zoals afpakken van handtassen op straat, eerder lijkt af te nemen, lijken meer gewelddadige vormen van drugsgebonden criminaliteit toe te nemen en is meer sprake van schietpartijen, ook met zware wapens en gewelddadige afrekeningen.

Tabel V.1: Typologie van de overlevingsstrategieën

SFEER Systeem voorwaarde tot participatie	WEDERKERIGHEID (Netwerken - familie) Lidmaatschap		HERVERDELING (Staat - privé-instellingen) Burgerschap		MARKTRUIJL (Markt) Sociaal nut	
	Input	Output	Geld	Consumptie	Productie	Consumptie
INTEGRATIE	Prosomptie Productie of sparen voor familie en netwerken	Diensten en producten of spaargeld verkregen van familie en netwerken	Vervangingsinkomen Uitkeringen Gesubsidieerd werk	Huisvesting Gezondheid Cultuur	Werknemer Zelfstandige	Normale consumptie
OVERLEVINGS-	Besparende productie en diensten voor netwerk Giften	Verkrijgen van besparende diensten en producten van netwerk Lenen	Uitputtend gebruik van Sociale Zekerheid Openbare en privé sociale hulp	Uitputtend gebruik van collectieve & sociale diensten Privé sociale hulp in natura en diensten	Onzeker werk Aanvullend werk Overuren Interimarbeid	Beheerste consumptie Prijisvergelijkend winkelen Collectieve consumptie van duurzame marktgoederen
STRATEGIEËN	Minder geven dan men krijgt	Meer nemen dan men geeft	Sociale en fiscale fraude Logale gokspelen	Onderconsumptie van collectieve en sociale diensten en goederen Consumptiefraude	Fraude in arbeid Onderbetaald of onder-gekwalificeerd werk	Onderconsumptie Uitgestelde consumptie Recuperatie- economie Illegale of 'zwarte' consumptie
UITSLUITING	Isolering Gebroken netwerken	Diefstal op wedertrouwheid	Geen toegang tot Sociale Zekerheid, noch sociale hulp Bedelen naar geld	Geen toegang tot collectieve consumptie Bedelen naar consumptie- goederen en diensten	Prostitutie, handel in gestolen goederen drugs, illegale spelen	Diefstal voor consumptie
SPONTANE OF ZELF- GEREGULEERDE REPLIEKEN	Gangs Maffia		Spontane verdelingssystemen Moskee Kerk Vrijwilligerswerk			Informele economie met geld als ruilmiddel

Kesteloot C., Meert H., Mistiaen P., 1995

§12.Toekomstscenario's

In 2020 heeft de gemeente Molenbeek een studieopdracht gelanceerd met het oog op het uitwerken van een globale toekomstvisie voor de gemeente: uitwerken van een diagnose, het definiëren van de prioriteiten en een ontwikkelingsprogramma voor de komende dertig jaar.

Resultaat is 'Vision d'Avenir: Molenbeek 2050', uitgewerkt door het Italiaanse architectenbureau 'Studio Paola Vigano' samen met het Brusselse 'Waloth Urban Advisors'. Het is een lijvig en lezenswaardig document waarvan hier slechts een summiere samenvatting volgt.

Als resultaat van de diagnose weerhouden zij vier aandachtspunten:

-un déficit de qualification et une égalité face à l'accès à **l'emploi**

-une situation résidentielle insatisfaisante avec des **logements** partiellement inadaptes et des espaces publics parfois inappropriés

-un manque d'une **organisation et coordination** adéquate des agents de changement, tels que les associations et les acteurs communaux qui pourraient guider un processus de changement

-le changement **climatique**. Les caractéristiques de Molenbeek, en particulier de Molenbeek historique, avec peu d'espace ouvert et une forte densité de population, aggraveront l'effet du changement climatique – effet d'ilôt de chaleur, les risques de précipitations. Extrêmes et sécheresse

Volgens het studie bureau zijn er drie hypothetische scenario's:

-la dégradation urbaine

-le développement exogène qui consiste en un changement de population via la gentrification, voire même un déplacement de population

-le développement endogène, à savoir un développement endogène de la population d'origine, avec un focus sur le développement des quartiers et de l'éducation

Welke weg het uitgaat hangt af van voldoende investeringen in onderwijs en opleiding en van een juiste timing van het realiseren van meer kwalitatieve huisvesting.

BIBLIOGRAFIE

-Hans Vandecandelaere; In Molenbeek, 2017

-Henk Meert, Chris Kesteloot; De geografische dimensie van de dualisering in de maatschappij, 1997

-Studio Paola Vignano/Walloth Urban Advisors; Vision d'Avenir, Molenbeek 2050, 2020

-Observatorium voor Gezondheid en Welzijn Brussel, Zoom op Molenbeek, 2016

-Bruzz Molenbeek

-Lokale Inburgerings- en integratiemonitor, editie 2020

-Wijkmonitoring Brussels Hoofdstedelijk Gewest
